

„Ked' hovoríme o definícii korupcie, rovnako je to aj zásah vlády do efektívnosti trhu vo forme regulácií.“

Milton Friedman

www.iness.sk/podpora

/iness.slovakia

/instituteINESS

/INESSinstitute

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET FINESSE vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

Podarilo sa nám nájsť super šikovných mladých ekonómov! V druhej polovici septembra sa uskutočnilo **medzinárodné finále Ekonomickej olympiády**, v ktorom svoje ekonomické sily naplo 35 finalistov spomedzi viac ako 30-tisíc stredoškôľakov, ktorí sa tento rok do súťaže zapojili. Najbystrejšie hlavy z Česka, Maďarska, Poľska, Grécka, Bosny a Hercegoviny, Číny a Slovenska si 3 dni pomerovali svoje vedomosti s **fantastickým výsledkom pre Slovensko: naši študenti obsadili prvé dve miesta!**

Víťazom sa stal Daniel Baňár z Gymnázia v Nových Zámkoch, ktorý tento rok zvíťazil aj v celoslovenskom finále Ekonomickej olympiády. **Striebornú priečku** obsadila **Júlia Tyukosová** rovnako z Gymnázia v Nových Zámkoch. Postrehli ste správne, prví dvaja sú z rovnakej školy. Náhoda? Nemyslím! **Je to** do veľkej miery **výsledok úsilia p. učiteľ/ky Miriam Krásnej**, ktorá na tejto škole vedie krúžok ekonómie. Pocity, ktoré musela p. učiteľ/ka Krásna prežívať, keď sa dozvedela výsledky svojich žiakov, určite neboli vzdialené od jej pekného priezviska. **Výnimočných učiteľ/ov treba pochváliť.** Nielen za výsledky, ale aj za prístup. Týmto gratulujem nielen Danielovi Baňárovi a Júlii Tyukosovej, ale predovšetkým p. učiteľ/ke Krásnej, ktorej sa podarilo vo svojich študentoch zapáliť mimoriadne mocný oheň túžby po poznaní.

Ked' sme pred pár rokmi Ekonomickú olympiádu priniesli na Slovensko, mali sme na to viacero dôvodov. Jeden z nich bolo vyhľadávanie talentov a pomáhanie im v ich ďalšom rozvoji. Druhým, snád' ešte dôležitejším, bola popularizácia ekonómie na stredných školách. Prečo je to dôležité? Pretože **bez poznania príčinných súvislostí a kritického uvažovania sa môžeme na vyspelú občiansku spoločnosť len hrať.** Sú nevyhnutnou podmienkou na rozpoznanie toho, čo z politických sľubov sú bludy, aké sú nezamýšľané dôsledky návrhov zákonov pripravovaných s aj dobrým úmyslom, a sú kľúčom ku kvalifikovanému rozhodovaniu sa pri voľbách.

Stále prebieha prihlasovanie do ďalšieho, už piateho ročníka Ekonomickej olympiády. Ak máte doma stredoškôľaka alebo poznáte aktívnych učiteľ/ov na stredných školách, prepošlite im, prosím, link www.ekonomickaolympiada.sk.

Na konci septembra sme zverejnili výsledky **Byrokratického indexu. 2021** Presnejšie 29. septembra a tento dátum sme nevybrali náhodou. Je to deň narodenia slávneho ekonóma Ludwiga von Misesa, ktorý okrem mnohých

d ďalších kníh napísal aj knihu Byrokracia a ako jeden z prvých poukázal na motivácie úradníkov vedúce k neustálej expanzii byrokracie. Tento dátum sme už pred šiestimi rokmi vyhlásili aj za **Medzinárodný deň byrokracie**. Motívom na vytvorenie indexu bola kvantifikácia byrokratickej záťaže mikropodnikateľ/a. Byrokracia má totiž jednu záhadnú vlastnosť – je jej toľko a na toľkých rôznych frontoch a úrovniach, že každý vie, že jej je veľa, ale nikto ju pred nami ešte neuchopil do časovej záťaže, ktorú pre podnikateľ/a predstavuje. **V roku 2021 dosiahla hodnota Byrokratického indexu 224 hodín.** Znamená to, že malá firma podnikajúca vo výrobnej sfére musí v tomto roku venovať 224 hodín času na vyrovnanie sa so všetkými regulačnými náležitostami, ktoré jej ukladá zákon. Je to o 7 hodín viac ako vlni. Tento nárast bol ale spôsobený najmä byrokratickými nákladmi pandémie (kontrola vstupu zamestnancov a ďalšie), ktoré si vyžiadali 18 hodín. V ostatných parametroch indexu prišlo k poklesu o 11 hodín. Výsledky indexu sme prezentovali na tlačovej konferencii, kde okrem zástupcu INESS vystúpili aj predseda Združenia podnikateľ/ov Slovenska Ján Solík a generálny riaditeľ sekcie konkurencieschopnosti na Ministerstve hospodárstva SR Tomáš Kakula.

Ako sa o chvíľu presvedčíte, aj počas uplynulého mesiaca sme sa venovali širokému spektru tém a aktivít. Vydali sme 2 publikácie. Prvou je **Zisk, konkurencia a nárok pacienta**. Jej ambíciou je prispieť k posunutiu debaty z 15-ročného prešľapovania na mieste k skutočným otázkam (ne)efektívnosti súčasného trhu zdravotného poistenia. Základnými témami publikácie sú nenahraditeľnosť zisku v zdravotníctve, prečo je konkurencia v zdravotnom poistení dôležitá, potreba definície nároku poistenca, a čo robiť so štátnou poisťovňou.

Veľkou témou tohto čísla, podobne ako predchádzajúceho, je dekarbonizácia a rast cien elektriny, do ktorej sa premieta aj rast cien povolení. Tento rast mnoho firiem nedokáže absorbovať a niekoľko výrobných podnikov na Slovensku už uzavrelo prevádzku. **Ako kompenzovať priemysel za nepriame náklady uhlíka** – tak sa volá druhá aktuálna publikácia, v ktorej skúmame možnosti, ako môže vláda legitímne kompenzovať priemysel v súlade s pravidlami európskej legislatívy.

Prajem vám príjemné a inšpiratívne čítanie,

Richard Ďurana

Obsah

Vyhľadovať	3
Oddĺženie je už normálka	4
Emisné konto Slovenska	5
GameSpotizácia trhu s elektrinou	6
Cieľom sú vyššie čisté príjmy, nie vyššia minimálna mzda	7
Vysoké školy musia bojovať o budúcich študentov	7
Nikdy nie je neskoro	9
Nobelovku dostali za metódu, nie za výsledok	10
Spotrebiteľská revolúcia v zdravotníctve	11
Neviditeľná ruka a zdravotnícka reforma	12
Ľudia, ekológia a roboty v poľnohospodárstve	14
Kto chce pracovať štyri dni, verí v Santa Clausa	15
Katastrofa nízkeho rastu	16
Nové publikácie	17
Ako kompenzovať priemysel za nepriame náklady uhlíka	17
Zisk, konkurencia a nárok pacienta: 12x o úlohe a fungovaní zdravotných poisťovní	18
Podujatia	18
Byrokratický index 2021: Byrokratickú záťaž zvýšili pandemické opatrenia	18
Slovenskí stredoškólcovia víťazia v medzinárodnej Ekonomickej olympiáde	19
Defining Freedom Conference	20
Freedom Games v poľskom Łódź	20
Vlogy a podcasty	21
INESS publikácie	22
INESS knihy	22

Vyhľadovať

Martin Vlachynský

Rozpočet zdravotníctva 2022: zajatca, ktorý nespokojne, treba najskôr zlomiť.

Predstavte si, že ste finančne zdatný cudzinec, ktorý sa nikdy o Slovensko nezaujímal, a počas zdvorilostnej návštevy našej malebnej krajiny vám ukážu nedávnu históriu rozpočtu pre zdravotníctvo. V roku 2012 malo z verejných zdrojov zdravotníctvo k dispozícii 3,7 miliardy eur. V roku 2022 to je 6,4 miliardy eur. To je nárast o 73%, podstatne viac ako bol za toto obdobie rast ekonomiky (cca 27%), alebo rast miezd (zhruba 50%).

„To nie je zlé!“ vykriknete a z toho výkriku vás poriadne sekne v krížoch. Tak, že musíte vyhľadať lekársku pomoc. A vtedy pochopíte, že niekde je predsa len problém.

Legenda o čiernej diere

Fakt, že absolútne výdavky na zdravotníctvo dlhodobo stúpajú a zároveň sú všetci nespokojní, vedie niekedy aj nás analytikov k tvrdeniam o „čiernej diere“, v ktorej bez stopy zmizne všetko, čo sa do nej dostane. Jednoduché metafory sú chytľavé, ale na vysvetlenie situácie nestačia. Miesto vesmírnych úkazov sa bavme o konkrétnych veciach.

Už 15 rokov nás rôzni predstavitelia vlády krmia príbehmi o tom, ako za to môžu „miznúce“ zisky. Na túto tému sa popísali už tony papiera. Ja som o zisku na stránkach .týždňa písal [toť v septembri](#), preto skočím rovno k skutočným dôvodom.

Po prvé, dopyt po kvantite aj kvalite zdravotníckych služieb u obyvateľov rastie. Stačí sa pozrieť, aký podiel tvorí sektor zdravotníctva na ekonomikách západných štátov a aký podiel tvorí u nás. Tento dopyt sa však vo veľkej časti zdravotníctva nemá ako finančne prejavíť. Vidíme to len tam, kde je jasný vzťah medzi peňaženkou spotrebiteľa a službou – stomatológia, niektoré služby v oftalmológii, či kozmetická medicína. No väčšina zdravotníctva je financovaná odvodmi zo mzdy a platbami štátu, ktoré s dopytom spotrebiteľov nemajú žiadnu spojitosť. Okrem iného to vedie k tomu, že zdravotnícki pracovníci sú vysávaní tam, kde dopyt po nich je krytý finančnými prostriedkami. Teda mimo verejný sektor, alebo do zahraničia.

Po druhé, neefektívnosť. Od masérov a tetiek, až po strašne ťažkopádne investície najmä v ústavnej starostlivosti, ktorých symbolom sú rozostavené a zase zbúrané Rázsochy. Najväčšie a zároveň najmenej viditeľné neefektivity sú však v každodennej prevádzke.

Po tretie, kapitálová diera. Keďže najmä v prípade štátnych nemocníc neexistuje dlhodobé finančné plánovanie, netušíme, aká časť zdravotníctva je ročne „financovaná“ z rezerv na obnovu kapitálu a investície. Nový rozpočet tento stav posilňuje ešte viac tým, že **kapitálové výdavky štátnych nemocníc sú takmer úplne vydané na milosť a nemilosť plánu obnovy, čím sa ďalej utužila ich ekonomická nesvojprávnosť.**

Adresovanie neefektivity je teda nutná, nie však dostačujúca podmienka na to, aby sa finančná situácia v zdravotníctve zlepšila.

Rozpočet 2022

V súvislosti s rozpočtom zdravotníctva sa vyhýbať slovíčku „kolaps“. Aj keby sa rozpočet znížil na polovicu, „nejaké“ verejné zdravotníctvo by prežilo. Síce by vyzeralo možno ako lazaret pri Verdune, ale existovalo by. Samotné nezvýšenie (ktorého veľkosť závisí od vašej metodiky nazerania na rozpočet) finančných prostriedkov teda môžeme kritizovať z pohľadu nenaplnených očakávaní a sľubov, ale zároveň je to rozhodnutie demokraticky zvolenej vlády, nad ktorým sa dá nanajvýš pokrčiť ramenami. Je tu ale niekoľko ďalších dôvodov, prečo je rozpočet 2022 sklamaním.

Tento rozpočet je dlhoročným vyvrcholením vnášania nestability do systému. Pôvodný „zajacovský“ systém financovania bol ukotvený k vývoju ekonomiky. Keď rástli mzdy, rástli aj zdroje a naopak. Lenže takýto systém politikom nevyhovoval, pretože prakticky neumožňoval so zdrojmi manipulovať. Neskôr im k tomu časť analytikov poskytla príbeh o „procyklickosti“ a nestabilite takéhoto systému. No miesto toho, aby systém viac stabilizovali, napríklad systémom nominálneho poistného, prišli s geniálnym nápadom: celkové množstvo zdrojov sa nebude odvíjať od ničoho, len od politického rozhodnutia (krytého takzvaným programovým rozpočtovaním). Výsledkom je systém, kde ani poskytovatelia, ani poisťovne netušia, koľko peňazí tam bude o tri mesiace, nieto ešte o rok či o tri. Teraz to bolo dotiahnuté do dokonalosti tým, že sa dokonca spätne posúvajú už raz dohodnuté zdroje!

Miesto toho, aby v systéme vznikali vnútorné rezervy, tak ako vznikajú v každom ekonomickom odvetví, jeho finančná nestabilita bola posunutá na maximum. Nechce sa mi veriť, že by Ministerstvo financií nevidelo, čo robí. Napadá mi jediné vysvetlenie, vyhľadovať dve súkromné poisťovne von zo systému. Ako prvá síce bude hladovať štátna, ale tam je to jedno, pretože na konci dňa ju štát vždy zachráni z našich daní.

Čo s ním

Návrh rozpočtu je taký, že nepochybujem, že v priebehu roka 2022 príde k dofinancovaniu. Nie nadarmo sú v rozpočte napísané obrovské rezervy s nejasným účelom. Kto zvolí najlepšiu kombináciu kriku, plaču a pochlebovania, ten od Ali Pašu dostane pridané. Asi nemusím hovoriť, že

takého fungovanie sektora je tragédiou pre všetkých, vrátane poistencov.

Ale nemá zmysel tento stav personifikovať do osoby ministra financií. Takto to funguje už 15 rokov, aktuálny minister z toho spravil len väčšiu show. Treba zmeniť spôsob financovania celého systému, ako aj fungovanie niektorých hráčov v ňom.

Vrátiť pevné percento platby za poistencov štátu, alebo dokonca sa posunúť k systému nominálneho poistného, so záväzným výhľadom aspoň na 3 roky dopredu. Definovať nárok, oceniť ho peniazmi a následne ku nemu zaviesť tvorbu vnútorných rezerv na úrovni poisťovní. Transformovať nemocnice, poskytnúť im štartovací kapitál a vypustiť ich von z ministerského hniezdočka. A v neposlednom rade dať jasný signál potenciálnym investorom, že je verejný záujem, aby prišli do zdravotníctva a investovali v ňom.

Snáď dovtedy nevyhladujeme.

Týždeň, 17.10. 2021

Oddlženie je už normálka

Martin Vlachynský

Podme spolu rekapitulovať. Oddlženie nemocníc za 9,64 mld. Sk v rokoch 2000 - 2002, z toho viac ako 6 mld. Sk tvorili zdroje z privatizácie Slovenských telekomunikácií.

Rok 2005 a oddlžovanie za 19,4 mld. Sk, ktoré sa realizovalo cez štátnu akciu Veritel'. V roku 2009 sa oddlženie realizovalo formou návratnej finančnej výpomoci za viac ako 100 miliónov eur, ktorá sa potichu stala nenávratnou. O dva roky na to vláda schválila 350 miliónov eur na ďalšie oddlženie. Reálne sa použilo zhruba 300 miliónov eur. Nastala vzácna chvíľa pokoja. No v septembri 2017 vláda schválila oddlženie nemocníc, na ktoré vyčlenila 585 miliónov eur. To sa skončilo v roku 2019 a prakticky okamžite sa začalo hovoriť o novom oddlžovaní za 575 miliónov eur, ktoré vláda schválila v roku 2020 a začína sa teraz, na jeseň 2021. Ak zarátame infláciu, tak celkové náklady oddlžovania za toto obdobie presiahli 3,1 miliardy eur v dnešných cenách. To je zhruba dvakrát toľko peňazí, ako išlo do všetkých nemocníc v roku 2020. Alebo ešte inak, ročná diera je zhruba

140 miliónov eur. Samozrejme, len tá účtovná - kapitálová diera (odsunutú investície) v nej neuvidíme.

Dokopy 22 rokov a 6 kôl oddlžovaní. Ak budeme rátať, že priemerné oddlžovanie trvá dva roky, tak za posledné dve dekády mala zadlžená nemocnica viac ako 50 % šancu, že v danej chvíli je k dispozícii nejaké oddlžovanie. Môžeme preto konštatovať, že oddlžovanie je pre nemocnice úplne normálny kalkulovateľný zdroj príjmov, podobne ako platby od zdravotných poisťovní.

To je jedna z príčin zadlžovania. Akú motiváciu udržiavať finančné zdravie má vedenie nemocnice, škrtiť, šetriť a hnevať tým zamestnancov aj pacientov, ak vie, že naisto bude nejaké oddlženie? Žiadnu, práve naopak - čím väčšia diera, tým viac peňazí príde z oddlženia. Akékoľvek mäkké páky ako napríklad slávne „ozdravné plány“ z minulého oddlžovania sa ukázali neúčinné. Kto z vás si na ne ešte dnes spomenie? Dôvod je jednoduchý - vedenie každej štátnej nemocnice visí hlavne na politickom, nie ekonomickom špagáte. Kto mi neverí, ten nedával po posledných voľbách pozor.

Je potrebný krok pravou nohou - tvrdé rozpočtové obmedzenia. Ak podnik dosiahne platobnú neschopnosť, musí nasledovať nútená správa, audit, reštrukturalizácia dlhov na úrovni podniku a hľadanie investora. Zároveň je potrebný krok aj ľavou nohou - dokončenie transformácie nemocníc z príspevkových organizácií na obchodné spoločnosti. Mať podnik s niekoľko tisíc zamestnancami a stá miliónovými tržbami, ktorý účtovne funguje ako školská družina, je absurdné.

Tanec sa nekončí dvoma krokmi. Štátne nemocnice sú ekonomicky značne nesvojprávne, bez odobrenia Ministerstva nemôžu rozhodnúť ani o investícii do chirurgického stola. Transformáciou a odštatnením by získali rozhodovacie nástroje, ale aj dodatočnú zodpovednosť.

Je mi úplne jasné, že bez vlastného kapitálu na investície by boli odsúdené postupne vykrvacať na smrť, aj keby dokázali vyrovnať svoju prevádzku. Preto súčasťou ich „odstrihnutia“ by mal byť aj štartovací kapitál. Napríklad z RRP.

Pokračujeme. Súkromné siete nemocníc fungujú efektívne aj preto, lebo dosahujú sieťový efekt. Štát sa o to snaží už roky, no Úrad pre riadenie podriadených organizácií skončil fiaskom a myšlienka štátneho holdingu akosi vyšumela. Problémom je aj samotný počet štátnych nemocníc, časť z nich má vyslovene regionálny charakter a dávno mali byť v rukách samospráv/regiónov. Môžeme pokračovať mzdovým automatom, ktorý betónuje štruktúru nákladov v nemocniciach, či podivným rozdelením úloh a nákladov medzi nemocnice a univerzity, respektíve školstvo.

Všimli ste si, že som nespomenul Optimalizáciu siete nemocníc? Nie je potreba upínať všetky nádeje k tomu svätému grálu, ktorý pravdepodobne prinesie oveľa menej, ako sa od neho až mysticky očakáva. Zmeny sa dali, dajú a budú dať robiť aj bez toho. Len treba chcieť.

Zdravotnícke noviny, 7.10. 2021

Emisné konto Slovenska

Radovan Ďurana

Kde nájdete údaje o emisiách skleníkových plynov SR?

V 500-stranovom pdfku, ktoré predstavuje National Inventory Report. Ten musí SR od podpísania Kjótskeho protokolu a v súlade s potrebami klimatického panelu (IPCC) každoročne publikovať. Nájdete ho na tejto veľmi neprehľadnej stránke. Hľadajte názov SVK NIR DD-MM-20XX.

Ak máte pocit, že pdfko nie je nič moc na prácu s dátami, tak nezúfajte. Členské štáty obsah týchto pdfiek musia nahodiť do databázy. Detailnejšiu databázu nenájdete, potrebujete ale MS Access. Odkaz [nájdete tu](#).

Kol'ko emitujeme

V tabuľke nižšie nájdete detailný rozpis objemov emisií. Celkové emisie skleníkových plynov bez LULUCF (Total excluding LULUCF) dosiahli 39 948 Gg ekvivalentu CO₂. Gigagram je ekvivalent 1000 ton, takže to je 39,948 mil. ton ekv. CO₂ (skleníkový efekt nemá len CO₂, ale dočasne aj metán CH₄, oxid dusný N₂O, a niektoré fluórové plyny – každý má iný „otepľovací efekt“, ich dopad sa prepočítava na spoločnú premennú, ktorou je CO₂).

Podivná skratka LULUCF dokumentuje efekt lesníckej a čiastočne poľnohospodárskej činnosti na pôde, ale napr. aj dopady náhodných požiarov. V prípade Slovenska to v konečnom dôsledku znamená záchyt uhlíka (pri raste stromov), a teda znižuje celkovú emisnú bilanciu. Výsledná hodnota, ktorá zahŕňa aj efekt LULUCF aj drobné nepriame emisie, je teda v poslednom riadku.

GREENHOUSE GAS EMISSIONS	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	Gg of CO ₂ equivalents					
CO ₂ emissions excluding net CO ₂ from LULUCF	33 591.14	34 410.63	34 855.94	36 030.61	36 029.54	33 773.45
CO ₂ emissions including net CO ₂ from LULUCF	27 418.46	27 733.21	28 110.40	29 387.67	30 301.06	27 362.53
CH ₄ emissions excluding CH ₄ from LULUCF	3 490.97	3 491.38	3 448.40	3 426.60	3 318.89	3 304.74
CH ₄ emissions including CH ₄ from LULUCF	3 511.50	3 514.43	3 467.46	3 447.79	3 339.81	3 329.25
N ₂ O emissions excluding N ₂ O from LULUCF	2 101.73	2 052.74	2 122.10	2 014.74	2 090.75	2 135.35
N ₂ O emissions including N ₂ O from LULUCF	2 135.40	2 090.46	2 157.48	2 051.48	2 127.93	2 179.01
PFCs	653.84	734.88	673.37	739.06	702.77	720.74
HCFCs	11.15	8.50	6.49	8.62	7.78	5.19
SF ₆	14.17	14.31	5.82	7.08	9.39	8.86
Total (excluding LULUCF)	39 862.99	40 712.46	41 112.12	42 226.70	42 159.13	39 948.33
Total (including LULUCF)	33 744.53	34 095.80	34 421.01	35 641.70	36 488.75	33 605.57
Total (excluding LULUCF, including indirect emissions)	39 912.53	40 768.80	41 164.64	42 274.18	42 212.24	39 993.63
Total (including LULUCF, including indirect emissions)	33 794.07	34 152.15	34 473.53	35 689.18	36 541.87	33 650.87

Total aggregated GHG emissions, emissions are determined as of 15. 04. 2021, indirect emissions are reported in the 2021 submission.

Aká je prognóza emisií Slovenska?

Slovenský hydrometeorologický ústav publikuje projekcie emisií na základe nadnárodného modelu CPS PRIMES. Výsledky projekcií nájdete opäť [na tejto neprehľadnej stránke](#). Opäť pdf. Hľadajte názov Správa o projekciách emisií GHG 20XX.

Projekcie modelu sú robené vo verzii WEM (s existujúcimi opatreniami) - tzn. ako by to asi išlo ďalej, keby sme nové opatrenia neprijímali a vo verzii WAM (s dodatočnými opatreniami). [1]

Table 2.2: Emission projections according to WEM and WAM scenarios with and without LULUCF

EMISSIONS	2018	2020	2025	2030	2035	2040
	Gg of CO ₂ eq.					
WEM excl. LULUCF	43 348.35	45 677.18	44 902.78	43 999.85	43 322.98	41 947.41
WAM excl. LULUCF	43 348.35	45 260.57	42 573.93	40 448.20	36 516.36	33 485.24
WEM incl. LULUCF	37 654.43	40 031.84	40 353.89	40 534.15	41 001.81	40 510.30
WAM incl. LULUCF	37 654.43	37 957.41	35 892.56	34 544.54	31 498.12	29 019.38

Aký je cieľ Green Deal pre Slovensko?

V roku 2050 by mali byť čisté emisie EÚ na nule, teda cieľ nie je pre každú krajinu, ale EÚ ako celok. To znamená, že emisie budú môcť byť vysoké maximálne vo výške záchytu uhlíka lesmi a pôdou (prípadne zariadeniami na záchyt uhlíka). Ak by sme tento cieľ preniesli len na Slovensko, tak aktuálne sa záchyt uhlíka pohybuje okolo 6,6 mil. ton (pripomínam údaj o celkovo vyprodukovaných emisiách Slovenska: 39,948 mil. ton CO₂). Znamená to teda, že súčasné emisie roku 2019 znížime o 83 %!

Rok 2050 je v nedohľadne, aktuálnejší je cieľ na rok 2030. Naše emisie po započítaní záchytu uhlíka by mali dosiahnuť 55 % hodnoty z roku 1990, to znamená 28,670 mil. ton ekv. CO₂. Oproti súčasnosti to znamená pokles o 5 mil. ton, to je 15 %. Pre porovnanie, ide o objem, ktorý by vypustili 4 elektrárne v Novákoch (ukončenie ťažby hnedého uhlia jednoducho nestačí).

Kol'ko emitujú jednotlivé podniky zapojené do obchodovania s povolenkami?

Údaj, ktorý by zaujímal každého, ale je na internete výborne skrytý. Musíte totižto hľadať frázu „Stavy plnenia podmienok v SR za príslušné roky“. [Nájdete ich tu](#).

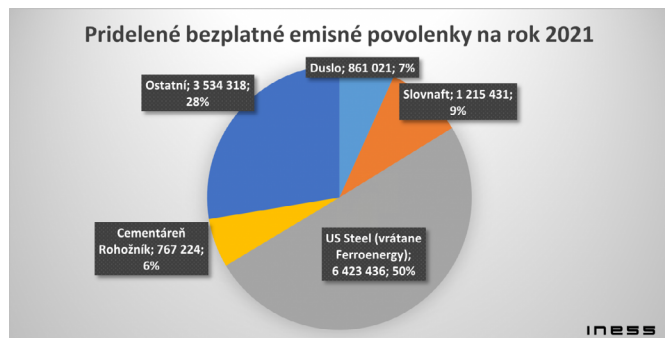
Celkovo ide o 109 prevádzok, ktoré spravuje viac ako 80 firiem. Spolu emitovali v roku 2020 18 mil. ton CO₂. Emisie za celú krajinu za rok 2020 ešte nie sú k dispozícii, ale ak to porovnáme s rokom 2019, tak to predstavuje cca 45 % celkových emisií.

Emisie slovenských firiem zaradených do systému obchodovania s povolenkami za rok 2020 v tonách ekv. CO ₂	
OSTATNÍ	3 094 665
OPZ A. S.	214 719
CARMEUSE SLOVAKIA, S.R.O., KOŠICE	268 396
CEMMAC, A.S.	305 524
VÝROBA MAGNEZITOVÉHO SLINKU, SMZ, A.S.	315 747
TEPLÁREŇ KOŠICE, A. S.	334 593
CEMENTÁREŇ TURŇA NAD BODVOU, CRH...	403 371
POVAŽSKÁ CEMENTÁREŇ, A.S.	510 236
SPP KOMPRESOROVÁ STANICA, TRAKOVICE	629 491
CRH (SLOVENSKO) A.S., CEMENTÁREŇ ROHOŽNÍK	963 328
DUSLO, A.S. ŠAČA	1 030 990
SLOVENSKÉ ELEKTRÁRNE, A.S.	1 296 719
SLOVNAFT, A.S.	2 193 994
U. S. STEEL KOŠICE S.R.O. + FERROENERGY	6 608 224

Koľko povoleniek zadarmo získajú slovenské podniky zapojené do obchodovania?

Tieto hodnoty sú publikované v tzv. Národných alokačných tabuľkách. Aktuálne je platná tabuľka na roky 2021 – 2025.

[Nájdete ich tu.](#)

Na [tomto linku](#) nájdete aj prehľadnú históriu alokačných tabuliek vrátane alokácií pre prevádzkovateľov lietadiel, ktorí tiež musia reportovať povolenky.

Koľko povoleniek má Slovensko k dispozícii?

Jedna z najzávažnejších tabuliek v slovenskej verejnej správe sa ocitla na poslednej strane dokumentu, o ktorom ste nikdy nepočuli. Je to výmena názorov a odpovedí medzi Rozpočtovou radou a Ministerstvom financií. Dokument Odpovede MF SR [nájdete tu.](#)

ROKY	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
SK bezodplatné SK aukčný podiel (objem pridelených EUA)	12 730 218	12 430 593	11 157 120	11 889 664	11 618 091	11 372 273	11 122 083	10 877 397	10 638 094	10 404 056
Prevod % kvót do modernizačného fondu	4 345 608	4 249 277	4 155 065	4 062 935	3 972 812	3 884 683	3 798 491	3 714 197	3 631 756	3 551 130
Prevod do MSR SK aukčný podiel k záväzku o prevody	2 372 395	2 416 455	0	0	0	0	0	0	0	0
	7 767 357	7 498 513	9 695 150	9 480 158	9 269 896	9 064 259	8 863 147	8 666 439	8 474 098	8 285 969

V prvom riadku sú povolenky, ktoré štát prideliť priemyselným podnikom bezodplatne, je tam v čase viditeľný pokles. V druhom riadku sú všetky povolenky, ktoré Slovensko vie teoreticky vydražiť. Keďže sa zaviazalo prevádzať 30% povoleniek do Modernizačného fondu, výnosy z predaja týchto povoleniek sú príjmom tohto paneurópskeho fondu, z ktorého môžu čerpať aj Slovenské energetické a teplárenské firmy. Prevod do MSR je objem povoleniek, ktoré zadržiava EK, aby na trhu nevznikal nadbytok ponuky a cena bola dostatočne vysoká. Až ten posledný riadok vyjadruje potenciál príjmov Environmentálneho fondu. Ak teda tento rok vláda predá 7,8 mil povoleniek za priemerne 52 eur, verejnému rozpočtu cinkne na účte 400 mil. eur.

Dohromady tak má Slovensko v roku 2021 „k dispozícii“ 27 mil. povoleniek.

Tento text súvisí s predchádzajúcim textom o obchodovaní s povolenkami – ktorý [nájdete tu.](#)

[1] Scenár s dodatočnými opatreniami zodpovedá scenáru Dcarb modelu CPS-PRIMES v kategóriách energetika a priemysel a čiastočne aj doprava. Pri návrhu scenára WAM sa zohľadňoval balík politik, „Čistá energia pre všetkých Európanov“, ktorý Európska komisia (EK) predstavila v novembri 2016.

Okrem toho scenár EUCO modelu CPS-PRIMES do roku 2030 a 2050 podporil posúdenie vplyvu opatrení a cieľov navrhnutých EK v balíku politik.

blog Denníka N, 21.9. 2021

GameSpotizácia trhu s elektrinou

Martin Vlachynský

Ešte nedávno rastovou témou dňa akcie Tesly či kryptomeny. No v poslednom roku či dvoch to začína byť čoraz zaujímavejšie. Najskôr čipy, na jar tohto roku sme zase neveriacky pozerali, ako rastú ceny smrekových fošni a OSB dosiek. Cena dreva v USA behom pol roka vyletela o 200 %, aby následne rovnako rýchlo spadla dole, hoci zďaleka nie na predkoronovú úroveň. Lenže kto by si dnes spomenul na drevo, keď letia hore ceny elektriny a plynu priam neuveriteľným spôsobom!

Pri každom raste ceny sa zjaví nejaký vysvetľujúci príbeh. Cez koronu začali všetci opravovať svoje terasy a stavať záhradné domčeky, čo zdvihlo cenu dreva. Tam vyhorela fabrika na čipy, tu sa zasekla loď v Sueze. V Nemecku v prvom polroku o dosť menej fúkal vietor, čo rozbehlo uhoľné elektrárne. EÚ prišla s nápadom Fitfor55, čo upravilo pohľad investorov na nákladovosť emisií. A tak ďalej, príbehov ako od Šeherezády v 1000 a 1 noci.

Nie že by neboli pravdivé a že by neprispeli k jednotlivým cenovým skokom. No podobne ako slávne perzské príbehy, aj tieto sú spojené spoločným rámcovým príbehom. Bilancia štyroch najväčších centrálnych bánk (Fed, ECB, BoJ a čínska PBOC) narástla medzi rokmi 2007-2020 z piatich biliónov dolárov na 19 biliónov. Za posledný rok pribudlo ďalších 10 biliónov. To je 10 000 miliárd nových peňazí za rok, ktoré ako túlavý pes behajú po trhu za každou slaninou, ktorú zácítia. Zbehnú sa okolo akejkoľvek drobnej udalosti, ktorá signalizuje potenciál rastu a nalejú benzín do ohníčka.

Ale toto nie je hra v kasíne. Tá prinajhoršom končí nešťastným gamblerom, ktorému neostanú ani peniaze na vlak. No v prípade stávk horúcich peňazí vznikajú rozsiahlejšie hospodárske škody. Aj keď sa ceny dreva či elektriny po pár mesiacoch „unormálnia“, nemusia to mnohí podnikatelia prežiť. Už teraz to u nás vidíme v prípade OFZ, Slovalca, či niektorých dodávateľov energií. Problém jedného sa následne šíri

aj na druhých. V prípade konca najväčšieho alternatívneho dodávateľa elektriny sa Čierny Peter pravdepodobne posunie na troch najväčších dodávateľov, ktorí budú musieť prichýliť nových klientov a ponúknuť im hlboko podnákladové ceny (keďže štátom určený tarif je tarif) a sami tak zaknihovať straty.

Než však začneme šomrať na finančníkov a burzy, spomeňme si, čo všetko majú tieto nové peniaze financovať. Neudržateľné dôchodkové systémy, nedofinancované zdravotníctvo, ale aj tehotenské, vyššie prídavky na deti, kurzarbeit, pandemické úvery, obchvat Bratislavy a vlastne celý plán obnovy... Vinu nesieme my všetci, čo sme nedokázali ustrážiť politikov a uverili sme, že peniaze rastú na stromoch.

HN, 11.10. 2021

Cieľom sú vyššie čisté príjmy, nie vyššia minimálna mzda

Róbert Chovanculiak

Všetci chceme, aby Slováci mali vyššie mzdy. Otázka nie je „či“, ale „ako“. Na Slovensku medzi politikmi a verejnosťou panuje presvedčenie, že pomôže zvyšovanie minimálnej mzdy. Na prvé počutie to znie ako logický plán. Zakážeme vyplácať nízke mzdy a podnikatelia budú musieť vyplácať vyššie. Kiežby sa dal blahobyť v spoločnosti budovať takto jednoducho!

Áno, minimálna mzda niektorým zamestnancom pomôže. Zvýši im mzdu. Aj keď často za cenu zníženia nefinančných benefitov, pracovného úväzku, zhoršenia pracovných podmienok a zvýšenie pracovného vyťaženia.

Hlavný problém minimálnej mzdy sú však tí, ktorí ju nepoberajú. To sú prepustení ex-zamestnanci, alebo nezamestnaní, ktorí prácu ani nemali. To sú aj podnikatelia, ktorí nezaložia svoj biznis. Nech už na ministerstve práce schvália akúkoľvek minimálnu mzdu, skutočná minimálna mzda bude vždy nula eur. To je mzda, ktorú poberajú ľudia bez práce. Ľudia, ktorí nedokázali svojou produktivitou pokryť minimálne náklady na svoje zamestnanie. Inými slovami - neoplatí sa ich zamestnať.

Teraz sa môžeme sporiť a ohadzovať štúdiami, koľko takýchto ľudí bude. Niektoré štúdie hovoria, že len minimum, iné že trochu viac a ďalšie hovoria, že minimálna mzda má vážne negatívne dopady. Tieto akademické debaty majú zmysel, keď sa rozprávame o miernom zvýšení nie vysokej minimálnej mzdy, v normálnych podmienkach. To nie je prípad Slovenska.

U nás sa z minimálnej mzdy stal politický marketingový nástroj, na ktorý naskakujú neinformovaní voliči a naivní aktivisti. Vo veľkosti minimálnej mzdy vzhľadom na mzdovú úroveň sme na špici krajín EÚ. My nie sme Nemecko, kde tvorí minimálna mzda menej ako 40 % priemernej mzdy, u nás je tento pomer nad 50%. A do toho máme problémy s dlhodobou nezamestnanosťou, s chudobnými okresmi, ľuďmi bez vzdelania a marginalizovanými osadami.

Ale ak chcú politici úprimne pomôcť ľuďom s nízkymi mzdami, môžu im znížiť daňovo-odvodové zaťaženie. Ešte v roku 2015 platil človek s minimálnou mzdou z vytvoreného eura na daniach a odvodoch 30 centov, dnes je to 40. Priestor na znižovanie je obrovský. Do toho.

Tému minimálnej mzdy sme spracovali aj v podcaste #Na vršku, kde ministrom práce kladieme 10 otázok.

Trend, 18.9. 2021

Vysoké školy musia bojovať o budúcich študentov

Adam Krchňavý

Na Slovensku je už dlhodobo v negatívnom svetle skloňovaná kvalita vysokých škôl. Renomé vysokých škôl nepomáha ani fakt, že viacero predstaviteľov vlády nedokončilo svoju vysokú školu svojpomocne, ale podvodom.

Plagiáty diplomových prác nie sú žiadnou novinkou. Existuje viacero portálov ponúkajúcich služby, v rámci ktorých za vás napíšu prácu. Na diplomovku postačí približne 600€. Neexistuje žiadna vonkajšia regulácia, ktorá by študentovi zabránila dať si napísať prácu niekomu inému. Túto diery v systéme si uvedomujú aj spoločnosti, ktoré ponúkajú službu písania prác a majú z toho dobrý biznis. Odhalenie takéhoto plagiátu nie je úplne jednoduché a pokiaľ nepríde

k odhaleniu pri obhajobe záverečnej práce, tak väčšinou vôbec. Medzi ďalšie problémy vo vysokom školstve na Slovensku patria súkromné vysoké školy. Viaceré z nich si vyslúžili nálepku "tlačiareň na diplomy." Tieto školy sú medzi komunitou vysokoškolských študentov známe tým, že sú ľahké na dosiahnutie titulu a všetko čo sa študent nevie naučiť, vie si zaplatiť.

Portál topuniversities.com sa zaoberá hodnotením vysokých škôl vo svete a zoraduje ich podľa rankingu v rebríčku. Školy sú porovnávané podľa jednotnej metodológie ktorá zahŕňa 6 metrik a tými sú: akademická povest, reputácia u zamestnávateľa, pomer fakulta/študent, citácie podľa fakúlt, medzinárodný pomer fakúlt, medzinárodný pomer študentov. Ak na základe indexu QS World University Rankings 2022 porovnáme vysoké školy krajín V4, zistíme, že Slovensko je na poslednom mieste. Slovenskom má zaradené do tohto indexu najnižší počet vysokých škôl z krajín V4. Najlepšie v tomto porovnaní obstála Česká republika.

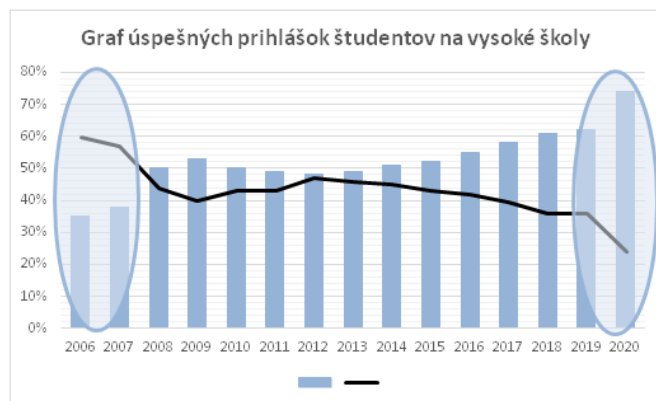
Vyššie spomínané faktory nepridávajú slovenským vysokým školám na atraktivite, čo má v konečnom dôsledku vplyv na budúcich uchádzačov o štúdium. Študenti si začínajú uvedomovať fakt, že nie je diplom ako diplom. Titul zo zahraničnej vysokej školy s dobrým rankingom vie byť zárukou kvality na trhu práce pre budúcich zamestnávateľov.

Slovensko má momentálne 35 vysokých škôl, 117 fakúlt a 4 777 študijných programov. O tom, že slovenské vysoké školy majú rok čo rok nižšie požiadavky na študentov pri prijímaní, svedčí aj štatistika z ročníkov vysokých škôl za jednotlivé roky. Ak sa pozrieme na vývoj úspešných prihlášok študentov na vysoké školy zistíme, že v roku 2006 bolo úspešných 60 % prihlášok študentov na základe prijímacej skúšky, to znamená že vyše polovica žiakov, ktorý sa hlásili na vysoké školy museli úspešne zložiť prijímaciu skúšku. Od roku 2006 nároky na prijatie študentov postupne klesali. V roku 2020 bolo 75 % všetkých prihlášok študentov na vysokú školu úspešných bez prijímacej skúšky a 24 % prihlášok študentov bolo úspešných na základe prijímacej skúšky.

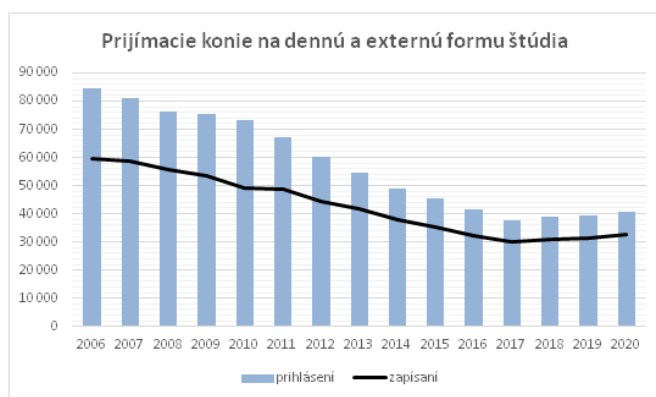
Zaujímavý je aj pokles naplňovania plánu prijatých študentov vysokými školami. V roku 2006 počítali vysoké školy so 69 039 študentmi na dennú aj externú formu štúdia. Zapísať na štúdium sa prišlo 59 423, čo znamená že plán sa naplnil na 86 %. V roku 2018 bol plán vysokých škôl prijať 51 663 študentov, zapísať sa prišlo 30 990, to znamená naplnenie plánu len na 60%. Pokles v plnení plánu je ďalším z faktorov, ktorý tlačí vysoké školy znižovať podmienky prijatia pre študentov

a naplniť plán na čo najviac percent. To, že plány vysokých škôl sú naplnené len na 60 % svedčí aj o nedostatočnom prispôbovaní sa ponuky a dopytu vysokých škôl.

Ďalším faktorom stojacim za znižovaním požiadaviek na študentov, je výška dotácie ktorú daná škola získa. Dotácie sú jednotlivým vysokým školám rozdeľované na základe viacerých kritérií pričom jedným z kritérií je počet prijatých študentov. To v praxi znamená, že vysoké školy musia bojovať o každého jedného potenciálneho študenta.

Medzi ďalší problém vysokých škôl možno zaradiť klesajúci počet zapísaných študentov na štúdium. Z dostupných dát vyplýva že v roku 2006 bolo prihlásených na dennú a externú formu štúdia 84 504 študentov. Z celkovej počtu prihlásených 84 504 študentov, sa prišlo zapísať 59 423 študentov. V roku 2020 bolo prihlásených na dennú a externú formu štúdia 40 820 študentov. Zapísať sa prišlo len 32 810 študentov. Ak porovnáme čísla zapísaných študentov v rokoch 2006 a 2020, môžeme pozorovať výrazný pokles zapísaných, a to až o 50 %.

Ďalším z argumentov, prečo sa na slovenské vysoké školy hlási rok čo rok menej študentov je aj odchod mladých ľudí za štúdiom do zahraničia. Medzi hlavné príčiny, stojace za odlivom slovenských študentov do zahraničia, je aj kvalita vysokých škôl. Študenti radšej uprednostňujú atraktívnejšie zahraničné vysoké školy pred domácimi. Zo štatistiky Education at a Glance od OECD vyplýva, že podiel slovenskej vysokoškolskej populácie študujúcej v zahraničí v roku 2010 tvoril 12,8 % V roku 2018 podiel slovenskej vysokoškolskej populácie študujúcej v zahraničí tvoril 19 %. Ak to porovnáme s priemerom EU22, tak Slovensko dosahuje viac ako 4-násobný podiel vysokoškolákov a vysokoškoláčok študujúcich v zahraničí. Priemer OECD je na úrovni 2 % vysokoškolákov a vysokoškoláčok študujúcich v zahraničí.

Ako ďalší faktor stojaci za ubúdajúcim počtom vysokoškolákov na Slovensku, možno určiť demografický ukazovateľ. Ten má posledné roky klesajúci trend a populácia Slovenska sa zmenšuje. Na základe dát zo ŠÚ, počet mladých ľudí vo veku 19 rokov poklesol až o 40 % medzi rokmi 2005 a 2020. V roku 2005 bol počet mladých ľudí vo veku 19 rokov 85 976. Za 15 rokov demografická krivka výrazne poklesla a v roku 2020 bol počet mladých ľudí vo veku 19 rokov len 51 523. Demografický ukazovateľ zohráva taktiež veľkú rolu v počte zapísaných vysokoškolákov. Je jedným z viacerých faktorov, ktoré majú negatívny dopad na ubúdajúce množstvo vysokoškolákov na Slovensku. Demografická krivka a počet zapísaných vysokoškolákov majú klesajúcu tendenciu, čo značí o pozitívnej korelácii medzi týmito dvoma ukazovateľmi.

Jedným z pozitív na slovenských vysokých školách je narastajúci počet zahraničných študentov. V roku 2006 počet zápisov zahraničných študentov bol 959. V 2020 bol počet zápisov zahraničných študentov 5-násobne vyšší ako v roku 2006 a tvoril 4800 zápisov. Najväčší podiel zápisov zahraničných študentov tvoria najmä študenti z Ukrajiny.

Narastajúci počet zápisov zahraničných študentov je pozitívnym signálom pre Slovensko, pretože zahraniční študenti pri štúdiu mlieňajú svoje finančné prostriedky na bývanie, stravu, dopravu na území Slovenska. Je väčšia pravdepodobnosť, že po skončení vysokej školy sa zamestnajú na Slovensku, budú tvoriť dopyt po službách, nových pracovných miestach a budú platiť dane a odvody, čo povedie k nárastu nových finančných zdrojov do štátneho rozpočtu.

Nato, aby bolo Slovensko schopné konkurovať vyspelým ekonomikám, aby nebolo len montážnou dielňou Európy, je potrebné zabezpečiť udržateľný rast. Kvalitne vysokoškolsky vzdelaní ľudia prispievajú k zavádzaniu inovácií a napredovaniu ekonomiky. Na jednej strane odchod slovenských študentov na zahraničné univerzity je potrebný k zlepšeniu cudzieho jazyku, nadobudnutiu nových skúseností a osamostatneniu sa. Na druhej strane veľká časť týchto študentov sa nevráti späť na Slovensko pracovať a ostatnú v zahraničí. Tento odlev študentov je len čiastočne kompenzovaný narastajúcim prílevom zahraničných študentov na Slovensko. Preto je potrebné zamyslieť sa nad štruktúrou a organizáciou školstva a racionalizovať veľkosť ponuky vysokých škôl. Zároveň je potrebné tlačiť na kvalitu vysokých škôl na Slovensku, aby študenti neboli motivovaní odchádzať do zahraničia, ale aby mohli študovať na atraktívnych vysokých školách aj na Slovensku.

iness.sk, 12.10. 2021

Nikdy nie je neskoro

Monika Budzák

Človek ako spoločenský tvor sa rád identifikuje so skupinou. Začína to už na základnej škole, keď sa Áčka cíti lepšia ako Béčka alebo naopak. Čo v zaslepení skupinovej empatie nevidíme je, že v každej skupine sa nájdu rôzne typy ľudí, s rôznym nadaním a zápalom pre konkrétne úlohy.

Aj na národnej úrovni inklinujeme k tomu, aby sme verili vo svoju nadradenosť. Cítiť to aj v poľnohospodárskych témach, keď automaticky predpokladáme, že všetko zo slovenskej produkcie je lepšie. Bolo by to síce krásne konštatovanie, no ak chceme kvalitné slovenské potraviny, musíme pripustiť, že aj medzi slovenskými farmármi sa nájdu podnikatelia, ktorým to nejde až tak dobre. Napriek tomu vďaka dotáciám odviazaných od produkcie získajú podobnú podporu od štátu, ako ich snaživejší konkurenti. Hoci občas pocítíme hanbu, keď čítame o agrodotáciách na betónové letiská či parkoviská, od dokonalosti majú ďaleko aj ľudia v iných krajinách. No občas pomôže pohľad za hranice a inšpirácia reforiem z iných krajín. Ako príklad dobrej praxe sa často spomína Nový Zéland, ktorý významne liberalizoval svoje poľnohospodárstvo ešte v 80. rokoch.

Úroveň HDP na obyvateľa Nového Zélandu dosahovala ešte v 60. rokoch nad priemer skupiny najvyspelejších štátov sveta (zoznam OECD), no klesla pod priemer v roku 1990. Dôvodom bol zložitý systém cenových podpôr, dotácií, lacných štátnych pôžičiek a regulácií obchodu v 70. a 80. rokoch. Týkali sa najmä poľnohospodárstva, a ich cieľom síce bola ochrana sektora, no výsledkom boli zraniteľnejší a nekonkurencieschopní farmári.

Štedré dotovanie spôsobilo rast cien pôdy, čo znemožňovalo vstup do odvetvia začínajúcim farmárom. Tí, ktorí už v sektore fungovali, prispôbili svoje podnikanie štátnej podpore. Vláda farmárom **dorovnávala ceny**, ktoré na svetových trhoch klesali. Výsledok: nadprodukcia v chove oviec a iných produktoch. V roku 1983 bolo 6 mil. oviec stiahnutých z predaja a zlikvidovaných, keďže pre ne neexistoval odbyť. Štátne zásahy umlčali trhové signály a s nimi snahy o prispôbenie sa potrebám zákazníkov. Spolu so štátnymi výdavkami rástlo aj zadlženie krajiny.

V roku 1984 došlo k zásadnému rozhodnutiu, ktoré si získalo podporu aj **federálnej farmárskej organizácie**: deregulácia podnikania a zrušenie väčšiny podpôr. Začiatkom 70. rokov

predstavoval export agropotravinárskych výrobkov **viac ako 90 % celkového exportu** z krajiny. Reformy obyvateľov preto boleli – a oveľa viac ako by mohli bolieť mnohé európske krajiny vrátane Slovenska dnes, keďže poľnohospodárstvo tu hrá oveľa menšiu rolu v ekonomike. Napriek ťažkým časom, reformy boli potrebné a po niekoľkých rokoch priniesli novozélandským farmárom zlepšenie. Len medzi rokmi 1982 – 2002 došlo k poklesu počtu oviec o 43 % na zhruba 40 mil. jedincov.

No redukcia stavov oviec neznamenal obmedzenie produkcie mäsa v rovnakom množstve. Vďaka novým poznatkom a postupom farmárov, priemerná hmotnosť predaného zvieratá **narástla z 13 kg na 19 kg**. Obetovanie počtu oviec znamenalo aj orientáciu na nové odvetvia – najmä smerom k chovu hovädzieho dobytku, či experimentom s chovmi jeleňov a lám, ale aj smerom k rastlinnej výrobe, produkcii vína či pestovaniu jabĺk. Napríklad produkcia vína zaznamenáva aj dnes významný rast v objeme a tržbách, pričom nezanedbateľný objem vína končí u spotrebiteľov v **európskych krajinách**. Kým v roku 1970 pestovali novozélandskí farmári vinič na 1500 hektároch, v roku 2021 už obsadili **viac ako 40 000 hektárov**.

Hoci farmárske príjmy krátko po reformách poklesli, tento proces smerom k zdravšej konkurencii bol potrebný na to, aby naštartoval nový rast. Schopnosť adaptovať sa na nové podmienky priniesla nielen farmárom lepšie postavenie, ale aj rozmanitejšiu ponuku pre spotrebiteľov a nezávislosť od politických rozhodnutí. Politika protekcionizmu, uzatvárania hraníc a vysokých cieľ nepriniesla krajine žiadne benefity. Naopak, otvorenie hraníc, zrušenie cieľ a dotácií, spolu s kvalitným podnikateľským prostredím, pomohli zvýšiť životnú úroveň. Nie nadarmo Nový Zéland pravidelne obsadzuje prvú priečku v rebríčku hodnotiaceho podnikateľského prostredia Doing Business. Podpora poľnohospodárstva aj na Slovensku si vyžaduje oveľa viac ako len reformu dotačného systému. Nestačí zaobaliť politické ciele do nacionalistického rúcha, ale odvážne pristúpiť k pozemkovým reformám či zjednodušeniu hygienických a administratívnych predpisov. Nestačí ukazovať prstom na tých, čo dotujú viac. Ak by to bolo len o tom, novozélandské mäso by ste nenašli na pultoch európskych reťazcov spolu s dotovanými európskymi baleniami.

Agrobiznis, 9.10. 2021

Nobelovku dostali za metódu, nie za výsledok

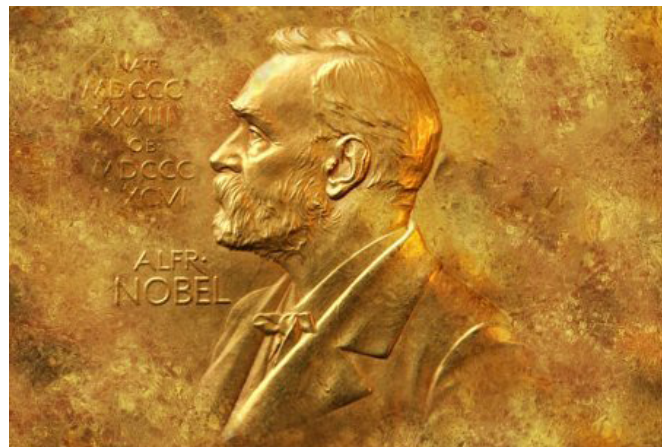
Róbert Chovanculiak

Udelenie tohtoročnej Nobelovej ceny za ekonómiu vyvolalo pozitívne ovácie u obhajcov zvyšovania minimálnej mzdy. Skutočne, jeden z troch laureátov, David Card, sa preslávil štúdiou, ktorá ovplyvnila politické a aj ekonomické vnímanie minimálnej mzdy.

Odmerať dopady zvýšenia minimálnej mzdy je komplexný problém. Porovnanie stavu zamestnanosti pred a po jej zvýšení nám moc nepovie. V ekonomike sa okrem zvýšenia minimálnej mzdy vždy stane aj množstvo ďalších vecí. Preto ekonómovia

zvykli používať rôzne štatistické metódy na očistenie toho, "čo sa stalo" o "množstvo ďalších faktorov", ktoré sa stali popri tom, ako napr. ekonomický cyklus alebo demografický vývoj.

Ekonómovia Card a Krueger spravili niečo iné. Napadlo ich radšej nájsť "kontrolnú skupinu" k tej „skúmanej“. Konkrétne vo svojej štúdii skúmali štát New Jersey, kde v roku 1992 zvýšili minimálnu mzdu a kontrolným štátom bola Pensylvánia, kde sa nič nezvyšovalo. Card a Krueger predpokladali, že "množstvo ďalších faktorov" bude medzi týmito dvoma štátmi približne rovnaké a hlavný rozdiel bude len v tom, že v New Jersey zvýšili minimálnu mzdu. Následne už stačilo len porovnať vývoj v zamestnanosti medzi týmito dvoma štátmi a autori tak zistili, aký vplyv na nezamestnanosť mala minimálna mzda. Šikovné. Ale ako to býva, diabol je v detailoch.

Card a Krueger odhalili svojou metódou nečakaný výsledok: vyššia minimálna mzda zvýšila zamestnanosť. A tento výsledok bol okamžite vodou na mlyn všetkým fanúšikom minimálnej mzdy, ktorí tak získali plášť vedeckosti pre svoje tvrdenia. Nakoniec sa však ukázalo, že daná štúdia trpela viacerými vážnymi nedostatkami.

Zber údajov realizovali študenti telefonicky u zamestnávateľov a výsledná databáza obsahovala rôzne štatistické anomálie. Taktiež autori neskúmali vplyv minimálnej mzdy na odpracované hodiny ale na počet zamestnancov, čo nie je zďaleka to isté. A nebrali do úvahy, ako sa zmenili nefinančné benefity zamestnancov – či ich poklesom nekompenzovali zamestnávatelia nárast minimálnej mzdy. Navyše autori sa sústredili len na siete väčších reštaurácií a ignorovali menšie, rodinné podniky. Nehovoriac o tom, že zvyšovanie minimálnej mzdy bolo ohlasované a plánované už minimálne rok dopredu, a teda podnikatelia nemuseli čakať so svojou reakciou na to, keď zvýšenie vstúpi do platnosti.

Jednoducho, veľkosť ohlasu, ktorý štúdia priniesla, bol priamo úmerný nedostatkom, ktoré obsahovala. Neskôr vznikli opravné štúdie daného miesta a času, ktoré využívali lepšie administratívne dáta, alebo spravili „zrkadlovú“ štúdiu, keď aj v Pensylvánii vrástla minimálna mzda. Tieto odhalili štandardné závery o negatívnych dopadoch mzdových regulácií.

Na druhej strane je potrebné priznať, že neskôr sa objavilo mnoho ďalších, podobných štúdií a niektoré z nich prišli znov k neštandardným záverom, že minimálna mzda neškodí, naopak, pomáha zamestnať viac ľudí. Dôležité je však dať tieto štúdie do širšieho kontextu. O také niečo sa pokúšajú rôzne metaštúdie, ktoré zbierajú jednotlivé štúdie a kombinujú ich závery.

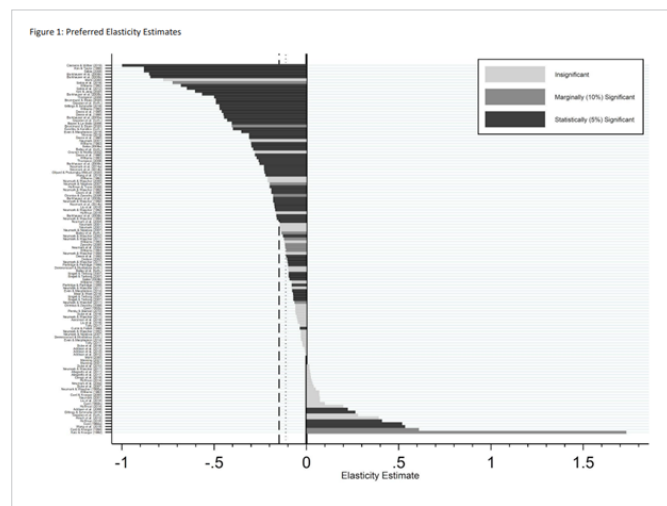
Najnovšia takáto štúdia pochádza z pera [autorov Neumarka a Shirleyho](#) z tohto roku 2021. Jej závery najlepšie čitateľ vstrebá, keď si ju otvorí na strane 38 a pozrie sa na obrázok, ktorý prezentuje súbor všetkých štúdií zoradený podľa odhalených dopadov. Každému musí byť hneď jasné, kde je konsenzus.

Slovné zhrnutie samotných autorov hovorí, že v odbornej literatúre existuje jasná prevaha negatívnych dopadov minimálnej mzdy a tieto dôkazy sú ešte silnejšie v prípade mladých a menej vzdelaných ľudí. Navyše keď sa štúdia explicitne zameriava na zamestnancov potenciálne zasiahnutých minimálnou mzdou, tak sú negatívne dopady na zamestnanosť výraznejšie s výnimkou odvetví s nízkymi mzdami, kde sú závery menej naklonené na negatívnu stranu.

Napriek tomuto všetkému tohtoročná Nobelova cena za ekonómiu nebola udelená za výsledok, ale za metódu.

Hlavným prínosom vyznamenaných ekonómov nebolo to, že by dokázali, že zvyšovanie minimálnej mzdy neškodí. Lebo to ani nedokázali. Ich hlavným prínosom bolo to, že priniesli nový spôsob, ako nachádzať kauzálne vlákna v hustej sieti korelácií.

Mimochodom, pôvodný spoluautor Carda, Krueger, ktorý sa nanešťastie nedožil ocenenia svojho výskumu, pri otázke na populárny návrh v USA zvýšiť federálnu minimálnu mzdu o 100 % [reagoval](#), že „hodinová minimálna mzda 15 dolárov by nás hodila do neprebádaných vôd a riskovali by sme nežiadané a nezamýšľané dopady.“ V USA sa zvyšovala federálna minimálna mzda naposledy v roku 2009. Na Slovensku odvtedy vzrástla minimálna mzda o 110 %. Teda my už v neprebádaných vodách sme a na vlastné oči vidíme v zaostávajúcich regiónoch nežiadané a nezamýšľané dopady nezodpovedného zvyšovania [minimálnej mzdy](#).

Denník N, 17.10. 2021

Spotrebiteľská revolúcia v zdravotníctve

Martin Vlachynský

Začiatkom roka 2021 spoločnosti Amazon, JP Morgan a Berkshire oznámili ukončenie spoločného trojročného projektu v podobe neziskovej organizácie Haven. Ten mal byť spoločným

pokusom poskytnúť 1.2 miliónu ich zamestnancov efektívnejšiu zdravotnú starostlivosť.

Americká spoločnosť čelí neustálemu rastu nákladov na zdravotné poistenie, ktoré je v prípade korporácií nakupované väčšinou zamestnávateľom ako kolektívny produkt. Ročný náklad rodinného poistenia pre jedného zamestnanca môže hravo prekročiť 20 000 dolárov. Zdravotnícky sektor v USA dosahuje podiel zhruba 18% z Americkej ekonomiky a predstavuje trh s veľkosťou zhruba 3,5 bilióna dolárov. Hoci ukončenie Haven mnohých pozorovateľov sklamalo, záujem svetových tech a retailových gigantov o zdravotníctvo to nezmenšilo. Komentátori sa zhodujú, že hlavný problém Havenu bol v koordinácii troch zakladateľských spoločností, nie v ich nezáujme. Spoločnosti sa preto dohodli, že v rozvíjaní nových nápadov budú pokračovať samostatne.

Google má výskumnú spoločnosť Verily, ktorá sa venuje zdravotným otázkam a šéfuje jej kardiologička Jessica Mega. Vic Gundotra, opäť kardiológ a bývalý viceprezident Google, sa v roku 2016 stal šéfom spoločnosti Alivcor, ktorá vyvíja softvérové a hardvérové medicínske nadstavby pre mobilné zariadenia. Diagnostický počítač Watson od IBM môžete stretnúť už aj na Slovensku. Facebook sa zase snaží dohodnúť s veľkými americkými nemocnicami na zdieľaní medicínskych dát a prekvapenie, aj jeho medicínskemu výskumnému tímu šéfuje kardiológ Freddy Abnoui. Presila kardiológov nie je náhodná - srdcovocievne ochorenia hrajú naďalej prím v chorobopisoch občanov vyspelých štátov a vyžadujú si komplexné riešenia, nie zázračnú pilulku.

Výzvy zdravotníctva však nie sú len v diagnostike a liečbe, ale aj v manažmente pacienta, práci s dátami, či v priestorovej a samozrejme v neposlednom rade finančnej dostupnosti. Preto vidíme celý mix riešení. Na jednej strane sú hi-tech riešenia ako umelá inteligencia na vyhodnocovanie dát (napríklad zo smart hodín) či chirurgické roboty. Na druhej strane v zdravotníctve investujú aj spoločnosti ako Walmart, ktoré prichádzajú s cenovo dostupnou starostlivosťou priamo v komunitách, napríklad v podobe kliník priamo v supermarketoch. Mimochodom, kým Slovensko sa aj v máji borí v chaose registrácií, pomotaných dátumov a cestovania stoviek kilometrov za vakcínou, Američania sa môžu bez objednania zaočkovať proti Covid 19 v 5100 pobočkách obchodov Walmart, popri tom ako nakupujú toaletný papier a Pepsi. Podobne je to možné v 8300 pobočkách drogérii CVS.

Veľa kapitálu a zdravotníctvo otvorené biznisu robí z USA prirodzené svetové epicentrum inovácií. Ale ani v Amerike nie je

všetkým nápadom na ružiach ustlané. Zdravotníctvo je tam silne regulované, spolitizované a ovládané extrémne silnými záujmovými skupinami. Zaujímavý vývoj môžeme preto hľadať aj inde. Napríklad v takej Indii.

Doktor Devi Shetty je vo svete srdcových ochorení legendou a v Indii získal prezývku Bypasswale Baba, niečo ako „svätec rozdávací bypass“. Nielen preto, že vykonal cez 15 000 operácií srdca, takže by vám bypass vedel spraviť potme paličkou od nanuku. Ale najmä preto, že spravil starostlivosť oveľa dostupnejšiu pre stá milióny chudobných Indov. Osobný lekár Matky Terezy (áno, aj to má na svojom konte...) založil pred vyše 20 rokmi sieť nemocníc Narayana Hrudyalaya („chrám srdca“, dnes už menej poetické Narayana Health). Bypass v týchto nemocniciach stojí menej ako 2000 dolárov (s dlhodobým cieľom stlačiť cenu pod 1000 dolárov), pričom kvalitatívne ukazovatele (napr. mortalita do 30 dní od operácie) sú rovnaké, alebo lepšie ako je priemer v USA, kde podobná operácia stojí okolo 100 000 dolárov. Sieť ponúka „klubové karty“ s výhodami, či denné dynamické oceňovanie (podľa aktuálnej vyťaženia a finančných výsledkov), takže k operácii majú šancu dostať sa aj pacienti s menším obnosom peňazí, či dokonca zadarmo. Údajne až **60% pacientov** platí nižšie ceny ako je v cenníku.

Tento „zázrak“ dosiahol aplikovaním starých dobrých princípov Henryho Forda na výrobu v medicíne. Budovy sú navrhnuté úsporne (lacné pozemky, nízka energetická náročnosť) a účelne. Kľúčom je však workflow. Nemocnica má niekoľko desiatok chirurgov, operuje sa od 6 ráno do 10 večer. Pacientov rozrábajú mladší lekári, skúsenejší prichádzajú len na kľúčovú časť operácie, následne sa presúvajú k ďalšiemu stolu. Vďaka tomu najdrahší lekári vykonajú za deň zhruba 4-krát viac zákrokov ako v USA. To predstavuje nielen finančnú úsporu, ale aj cestu k rýchlemu rastu mladých lekárov. Rodina pacienta je motivovaná k aktívnemu zapojeniu sa do ošetrovateľskej starostlivosti po operácii, čo odľahčuje nemocnicu. Od všetkých pacientov sú zbierané živé dáta zo všetkých nemocníc do centrálneho IT systému. Tie slúžia tak k okamžitému zásahu, ak sa pacientovi na lôžku pohorší, ale zároveň s pomocou umelej inteligencie a obrovskej dátovej bázy (sieť má 2,5 milióna pacientov ročne) umožňujú aj odhadnúť výskyt komplikácií v budúcnosti. Narayana má okrem toho aj 800 centier telemedicíny a mobilné stanice navštevujúce vidiecke komunity. A teraz pozor – Narayana Health je štandardná akciová spoločnosť, ktorej akcie si môžete kúpiť na indickej burze. Dostupnejšia zdravotná starostlivosť je biznis, ktorý funguje.

Čo majú všetky tieto príbehy spoločné? Orientujú sa na výsledok v podobe vyššieho uspokojenia potrieb zákazníka-pacienta. A na dosiahnutie tohto cieľa používajú biznisové princípy – trhové objavovanie, finančné plánovanie, indikátory výkonnosti, spätnú väzbu od zákazníka, súkromný kapitál... Tie isté princípy, ktoré z kedysi luxusných spotrebiteľských statkov ako sú autá, mobilné telefóny, let lietadlom či návšteva reštaurácie spravili bežné záležitosti. Vo svete s prudko rastúcim dopytom po zdravotníckych službách budú prepotrebne nielen inovácie v liekoch alebo medicínskych postupoch, ale aj „spotrebiteľská revolúcia“ – inovácie v spôsoboch výroby, financovania a poskytovania služieb

a tovarov. Lenže takáto zmena je možná len v sektoroch, ktoré sú orientované na pacienta ako spotrebiteľa a nie pacienta - voliča. Podarí sa to?

Zisk manažment, 20.9. 2021

Neviditeľná ruka a zdravotnícka reforma

Martin Vlachynský

Ako na gumičke sa vrátili témy nemocničnej siete, či obmedzenia zisku poisťovní. Popri debate o tisíc a jednom detaile, skúsme sa zamyslieť aj nad základnými princípmi ekonomického fungovania sektora.

Na konci augusta sa skončilo medzirezortné pripomienkové konanie k novele Zákona o kategorizácii ústavnej zdravotnej starostlivosti. Ak sa vám z toho názvu zaplietol jazyk, pokojne to volajte „reformná zdravotnícka novela“. Zďaleka sa netýka len toho jedného zákona, sú v ňom zahrnuté rozsiahle zmeny týkajúce sa kategorizácie nemocníc, všeobecných lekárov, či Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. A téma optimálny zisk, ako zlatý klinec.

Návrh pritiahol takmer 1200 pripomienok rôznych subjektov, medzi ktorými figuruje aj INESS v podaní autora. Ministerstvo bude mať čo robiť. Ale budme úprimní – pripomienkové konanie je len taká hra. Umožňuje predkladateľom vychytať niektoré technické chyby, ktoré by mohli zhať implementáciu jeho zámeru a ktoré si nevšimol. Ak to predkladateľovi „politicky myslí“, tak môže MPK použiť ako lakmusový papierik a zmerať si verejnú reakciu na svoj návrh. No je technicky nemožné dôsledne zreflektovať a prípadne dokonca zapracovať každú zo stoviek pripomienok, z ktorých sú mnohé protichodné. Je to ale príležitosť aspoň na moment stočiť diskusiu aj k fundamentálnym otázkam o fungovaní systému. A čo je lepším odrazovým mostíkom k takej debate, ako návrh na „optimálny zisk“.

Neviditeľná ruka, ktorá nevyrieši všetko

Definícií slova „ekonómia“ je ako kolies na tanku. Ja sa uspokojím s jednoduchým „veda skúmajúca vznik a tok vzácných statkov v spoločnosti“. Táto definícia poskytuje ekonómom istú alibistickú výhodu kecať prakticky do čohokoľvek, čoho

sa človek chytí. Mnohým sa to nepáči a snažia sa kontrovať formulami ako „zdravie nie je o peniazoch“ alebo „ľudia nie sú čísla“. To však platí v Rajskej záhrade, vo svete obmedzených zdrojov a neobmedzených potrieb skončíte vždy pri číslach a porovnávaní.

Ekonomia nerada dáva exaktné odpovede, je to skôr spôsob rozmýšľania a hľadania vzťahov. Napriek existujúcim rozdielom medzi závermi rôznych ekonómov, už od čias Adam Smitha veľká časť ekonomie smeruje k záveru, že rastu blahobytu prospieva, ak je zasadený na podhubí slobodne konajúcich trhových aktérov, ktorí využívajú nástroje ako je voľná cenotvorba, zmluvná sloboda, slobodná výmena tovarov, ochrana vlastníckych práv, voľný vstup na trh, finančné riadenie či podnikateľské objavovanie.

Áno, postupne pribudlo aj ekonómov, ktorí v takej alebo onakej podobe vidia „zlyhanie trhu“ a predpisujú rôzne direktívne zásahy na ich odstránenie. Tí sú zase vyvažovaní ekonómami, ktorí skúmajú „zlyhanie štátu“ v podobe vytesňovania investícií, regulačnej arbitráže, politického cyklu, dobývania renty a mnohých ďalších. „Neviditeľná ruka trhu“ je však východzí bod k dosahovaniu najlepších ekonomických výsledkov. Akékoľvek vychýlenie z tohto bodu by malo mať veľmi dobré zdôvodnenie.

Pozor, netvrdím že „neviditeľná ruka trhu vyrieši všetko!“ Trh problémy nedokáže vyriešiť – ale dokáže zlepšiť stav rýchlejšie ako konanie úradníkov a politikov. Trh nedokáže zabezpečiť, že všetci budeme mať veľa, ale dokáže zabezpečiť, že všetci budeme mať zajtra viac. Nedokáže každému zabezpečiť tú najlepšiu existujúcu zdravotnú starostlivosť, ale dokáže, že chudobní dnes nezomierajú na smrteľné choroby boháčov včerajška. A dokáže to oveľa rýchlejšie a efektívnejšie, ako jeho alternatíva. Nie je za tým žiadna mágia neviditeľnej ruky. Tá neviditeľná ruka sú v skutočnosti miliardy viditeľných rúk, ktoré vkladajú produkty do košíkov, prijímajú platby, či sa potriasajú pri uzatváraní kontraktov. Súboj trh verzus štát je súboj decentralizovaného dobrovoľného rozhodovania s centralizovaným direktívnym riadením. Nič mýtické.

Časť starostlivosti o zdravie zvaná inštitucionalizované zdravotníctvo sa po druhej svetovej pretvorila na verejný statok. Hlavným objednávateľom tohto produktu sa stal štát a jeho agentúry. Taký je fakt a nemá zmysel na tomto mieste o ňom polemizovať. To však neznamená, že pri tvorbe tohto produktu musí byť použité len centralizované direktívne riadenie a nemožno využívať trhové nástroje.

Zisk a podnikateľské objavovanie

Niektorí akceptujú trh, ale nemajú rád zisk. Nech sa rozhodovanie deje na trhu, ale nech to celé tak nejak končí na nule! Lenže bez zisku to nejde. Prečo je zisk taký demonizovaný a zároveň taký dôležitý? Už od čias Aristotela veľká časť učencov delila ekonomiku na „produktívnu“ a „ziskovú“ (akvizičnú, obchodnú...). V produktívnej ekonomike ľudské ruky pretvárali zem na plodiny, rudu na kov, hlinu na džbány. Z ničoho vznikalo niečo. V „ziskovej“ ekonomike už existujúce veci len menili majiteľov. Z pohľadu generácií učencov to bola neproduktívna činnosť a človek stojaci v strede – podnikateľ – odoberal časť vytvorenej hodnoty od tých, ktorí ju vytvorili, teda remeselníkov, roľníkov, robotníkov. Tento pohľad s miernymi

obmenami pretiekol časťou kresťanstva, potom marxizmom a ostal pevne zakotvený v ľudovom podvedomí.

Môj obľúbený ekonomický text je esej *Ekonomika zajateckého tábora* od R. A. Radforda, ktorý dokázal premeniť svoj neblahý zážitok z pobytu v nacistickom zajateckom tábore na mimoriadne zaujímavé čítanie o fungovaní peňazí, ale aj o úlohe podnikateľov. Jeho spoluzajatcom bol aj istý kazateľ, ktorý každý deň neúnavne obiehal tábor a menil veci z balíčkov Červeného kríža za iné. Jeden zajatec nemal rád fazuľu, ďalší potreboval novú podrážku, tretí sa nevedel nabažiť čokolády, ale nefajčil. Na konci dňa kazateľ skončil vždy s pár vecami navyše oproti ránu – to bol jeho zisk. Nikoho o tie veci neokradol, práve naopak – všetci boli po výmene s ním šťastnejší, pretože miesto vecí, ktoré chceli menej, dostali veci, ktoré chceli viac. Kazateľ nemiesil hlinu, ani netavil rudu, ale hľadal potreby a následne sa ich snažil naplniť. Jeho prácou bolo podnikateľské objavovanie a produktom lepšie naplnenie potrieb v spoločnosti zajatcov.

Zisk je semaforom, ktorý plusom alebo mínusom ukazuje, či sa tie potreby naplňovať darí. Zisk je lákadlom pre ďalších kazateľov, aby aj oni s vecami obiehali tábor. Zisk je zdrojom pre investície, aby šikovný kazateľ vedel na druhý deň ponúknuť širšiu paletu produktov. Ale hlavne, môžete zakázať či obmedziť zisk podľa účtovnej definície, no ekonomická podstata zisku a straty sa zo systému odstrániť nedá.

Optimálny zisk

Dlhou okľukou sme sa dostali k samotnej novele z úvodu. Tá prichádza s témou „optimálneho zisku“ pre zdravotné poisťovne. Pomocou niekoľkých prepočtov a bulharských konštánt stanovuje maximálnu účtovnú mieru zisku pre jednotlivé poisťovne. V predchádzajúcom texte som vysvetlil, že trhové nástroje vrátane zisku považujem za optimálne východisko pre produkovanie statkov v zdravotníctve. Pri tomto konkrétnom návrhu vidím minimálne osem prekážok, ktoré systém od tohto východiska posúvajú nesprávnym smerom.

Začnime tým, že návrh je de facto skrytým návrhom na postupné zavedenie unitárneho systému. Dlhodobé fungovanie súkromných investorov v takto obmedzenom prostredí je nepravdepodobné. Po druhé, časť návrhu pojednávajúca o optimálnom zisku opatrenie nemá žiaden vnútorný logický súvis so zvyšnými časťami (reforma nemocníc, reforma primárnej ambulantnej starostlivosti a nezávislosť ÚDZS), je len politickým „prílepkom“.

Technické parametre zmien (koeficienty) vychádzajú z neznámych základov či z neodôvodnených logických spojení (aký je súvis medzi základnou úrokovou sadzbou ECB a „optimálnym“ hospodárskym výsledkom zdravotnej poisťovne?) a ich dopad na sektor nebol nijako diskutovaný.

Po štvrté, nastavenie uzákoňuje motiváciu k neefektívnemu správaniu. Zmyslom zdravotnej poisťovne v systéme je efektívny nákup zdravotnej starostlivosti. Návrh zákona z poisťovní definitívne robí „prietokové ohrievače“. Povedie k tomu, že poisťovne budú plytvať, pretože zdroje budú nútené minúť tak či tak.

Rozdelenie nákladov na „zdravotnú starostlivosť“ a „iné“ je len byrokratické rozhodnutie. V realite majú všetky výdavky poisťovne vplyv na vnímanie kvality služby poisťencom. Na jednej strane sú to inovatívne výkony, ktoré v budúcnosti dostanú ešte menšiu šancu ako dnes (napríklad telemedicina ešte donedávna nebola poisťovním uznávaná ako zdravotná starostlivosť), na strane druhej k zážitku poistenca patrí aj kvalita komunikácie s poisťovňou a podobne.

Po šieste, návrh sa selektívne zameriava na zdravotné poisťovne, no jeho logiku možno použiť na ktorúkoľvek časť zdravotného systému. Poisťovne sú na vrchole kaskády, no s verejnými zdrojmi poisťencov narábajú aj distribútori liekov, laboratória, lekárne, nemocnice, či súkromné ambulancie. Ak si predkladateľ za svojou logikou stojí, mal by rovnaké pravidlá aplikovať naprieč celým systémom.

Návrh potvrdzuje dlhodobé pomýlené nazeranie verejnej správy na vytváranie úžitku v systéme. Podľa logiky návrhu je tým väčší úžitok pre poistenca, čím viac sa peňazí minie. Úžitok pacienta však v skutočnosti vzniká naplnením jeho potrieb (v rámci zákonného nároku), nie tým, koľko peňazí sa na toto naplnenie minie.

A konečne, návrh nijak nerieši hlavný chronický problém trhu so zdravotným poistením na Slovensku – dlhodobý zlý manažment VŠZP a jej katastrofálne finančné výsledky, ktoré boli riešené selektívnym zvýhodnením za stovky miliónov eur, na ktoré sa skladali aj poistenci dvoch súkromných zdravotných poisťovní.

Návrh optimálneho zisku tak je síce nenápadnejším, ale neoddeliteľným pokračovaním 15-ročnej demonizácie trhu v zdravotníctve. Paradoxne však práve takéto návrhy môžu viesť k tomu, že sa v budúcnosti systém rozdelí. Časť obyvateľov s nadštandardnými príjmami a bez drahých diagnóz sa na verejnú časť zdravotníctva vykašle a bude využívať kvalitné globálne služby poskytované na plne trhovej báze. Ten zvyšok ostane uväznený v upadajúcom štátnom „prídelovom“ systéme.

.týždeň, 12.9. 2021

Ľudia, ekológia a roboty v poľnohospodárstve

Monika Budzák

V poľnohospodárstve sa pravidelne opakujú dve veľké témy: ekológia a zamestnanosť. Sledujú ich čoraz viac spotrebiteľia, politici aj farmári.

Či sa nám to páči alebo nie, technológie, čo sa na poli využívali pred desiatkami rokov, dnes už nemusia stačiť. Dobrou správou je, že ľudská vynaliezavosť nespí ani na poliach či v maštaliach a nové technológie zásadne pomáhajú v snahe o efektívnejšie a zelenšie prístupy.

Bez pesticídov

Podľa Eurostatu predaj pesticídov za poslednú dekádu v EÚ **výrazne poklesol**. Slovensko v súhrnnej štatistike nefiguruje, avšak podľa slovenského Enviroportálu od roku 1989 došlo k ráznemu poklesu, no od roku 2005 opäť k **nárastu** spotreby pesticídov. Aj zo strany Európskej únie prichádza tlak na ich redukciu. Pesticídy nemajú dobré meno, ich používanie síce zaručuje efektívny boj proti škodcom, no ich nadmerné používanie degraduje pôdu, vodu, prispieva k emisiám CO₂ a môžu aj negatívne **ovplyvňovať ľudské zdravie**. Prvou alternatívou je ekologické poľnohospodárstvo, ktoré boj proti škodcom manažuje organickými látkami, ktoré sú však spravidla menej efektívne. Vďaka aktívnym podnikateľom v súčasnosti existuje už aj tretia cesta.

Tou je rozšírená robotizácia. Kým v boji proti burinám stále panujú herbicídy, vývoj naznačuje, že to nemusí byť navždy. V USA inovatívne farmy využívajú roboty, ktoré pomocou laseru a ultrafialového žiarenia cielene ničia semená buriny v pôde, čím zabráňujú ich rozrastaniu na poli. Hoci stále sa využívajú aj stroje na aplikáciu herbicídov, cielenejšie používanie umožňuje **redukovať ich objem až o 90 %**. Aj samotné stroje prechádzajú vývojom. Ľudia nechcú využívať veľkých „žráčkov“ nafty, ale ľahké, spoľahlivé a efektívne roboty, ideálne poháňané s využitím obnoviteľných zdrojov. Postupnými krokmi tak dochádza k zelenej revolúcii 2.0. Hoci sú mnohé stroje na bežné použitie ešte pomerne drahé, konkurenčný tlak a hlavne ochota fariem inovovať to môžu veľmi rýchlo zmeniť.

Strážnik alebo kamerový systém?

Na Slovensku sa pravidelne opakuje problém s nedostatkom pracovných síl. Kým v službách či priemysle ide hlavne o kvalifikované pracovné sily, v poľnohospodárstve chýbajú aj nízko kvalifikovaní pracovníci. Mnoho ľudí volá po jednoduchom riešení: zamestnať dlhodobo nezamestnaných. No aj pri tejto skupine ľudí častokrát chýbajú základné zručnosti pri narábaní s poľnohospodárskymi strojmi. Druhým problémom je rigidný zákonník práce a rastúca minimálna mzda, ktoré zamestnávajúce tých najmenej kvalifikovaných robí drahým. Zamestnanec hoc s minimálnou mzdou, stojí zamestnávateľa so všetkými daňami a odvodmi vyše 840 eur mesačne. Farma si tak dvakrát rozmyslí, či zamestná napr. strážnika (s nočnými a víkendovými príplatkami) alebo zainvestuje do bezpečnostného systému.

Kým príklad so strážnikom je relatívne jednoduchý, roboty sa čoraz častejšie budú používať aj na iné činnosti. Opäť príklad z USA, kde nedávno [kolovalo virálne video farmára](#), ktorého zasiahli zavreté hranice. Za 16 dolárov na hodinu, ubytovanie a dopravu nedokáže zohnať dostatok pracovnej sily. Špargľové pole bol podľa vlastných slov nútený nechať neobraté, čím vyjde okolo 160 000 kg potravín navnivoč. Aj tento príklad ukazuje, že technologická výbava v podobe strojov je v čase krízy dôležitejšia ako si myslíme a aj tie najlepšie mienené politické opatrenia prinášajú nezamýšľané náklady.

Budúcnosť v robotickom objatí

Pôdohospodárstvo významne ovplyvňuje objem vyprodukovaných skleníkových plynov a podiel hlavne mladej pracovnej sily v sektore klesá. Vo verejnosti sa o robotizácii hovorí nelichotivo, najmä kvôli tomu, že „roboty berú prácu“ ľuďom. Empíria ukazuje opak. Roboty robia práce, ktoré ľudia nedokážu (ekologický boj proti škodcom) alebo nemajú záujem robiť. Roboty sú predĺžené ruky ľudskej práce, zhmotnený intelekt ľudí, ktorí ich vyvíjali. Budú preto súčasťou vývoja v poľnohospodárstve, ktorého „stará“ podoba pre množstvo ľudí zatiaľ nevytvára atraktívne pracovné príležitosti a priestor pre sebarealizáciu. Pandémia spomalila pohyb ľudí, no nie pohyb myšlienok. Odhalila slabosti vo farmárskom podnikaní, no odhalila aj priestor pre inovácie a efektívnejšie fungovanie. Kým politici zatvárali hranice a zbierali preferencie volaním po sebestačnosti, podnikatelia hľadali skutočné riešenia. Budúcnosť aj slovenských poľí je v robotickom objatí.

Agrobiznis, 15.9. 2021

Kto chce pracovať štyri dni, verí v Santa Clausa

Róbert Chovanculiak

Média zažívajú v cykloch opakovaný príliv správ o štvordňovom pracovnom týždni. Téma hrá na tie správne struny – väčšina ľudí sú zamestnanci a pracujú päť dní do týždňa. Potom, keď započujú, že by sme to mohli skráť o jeden deň, znie to v piatok ráno ich ušiam ako rajska hudba.

Obhajcovia tohto nápadu sa radi oháňajú príkladmi podnikov, kde k takémuto kroku pristúpili a výsledkom boli šťastnejší zamestnanci, vyššia produktivita práce a ziskovejší biznis.

A na základe toho chcú zavádzať povinný, plošný pracovný týždeň v celej ekonomike.

Ide o klasický príklad klamu kompozície. To, že niečo platí pre určitú časť celku, automaticky neplatí pre celok ako taký. Spomínané úspešné experimenty sú spravidla v kreatívnych odvetviach, kde výstup nezáleží ani toľko od kvantity (odpracované hodiny) ale skôr od kreativity a kvality. Ide o rôzne marketingové, právne, finančné alebo IT biznisy.

Je však možné niečo podobné pri vodičoch kamiónov, operátoroch vo fabrikách, bagristoch, kuchároch, alebo čašníkoch? Je ťažko predstaviteľné, že čašníčka dokáže za 4 dni obslúžiť toľko ľudí ako za 5 dní. Pripomína to starý dobrý vtíp ako Chuck Norris zabehne 12-minútovku za 6 minút.

Niektorí ľudia tvrdia, že deň oddychu navyše zlepši spokojnosť zamestnanca a následne aj produktivitu. To môže byť do určitej miery pravda, ale naozaj až o toľko, aby to kompenzovalo zníženie odpracovaných hodín o 20 %? To je empirická otázka, ktorú každý deň testujú podnikatelia a manažéri.

Tí majú v náplni práce hľadať optimálne podmienky práce a pracovné benefity, ktoré zvýšia produktivitu práce vo vyššej miere než sú ich náklady. Keby mali nadšení aktivisti pravdu, tak ide o nevyužitú ziskovú príležitosť, ktorú majú podnikatelia pod nosom, ale nevedia alebo nechcú ju využiť. Tu skôr ako tvrdeniam aktivistov od stola verím podnikateľom, ktorí idú s kožou na trhu a sú trénovaní v hľadaní ziskových príležitostí.

V skutočnosti tí menej naivní aktivisti vedia, že štvordňový pracovný týždeň vo väčšine povolání produktivitu nezvyší, a preto vedia, že potrebujú politikov. Tí môžu, na rozdiel od podnikateľov, náklady svojich nápadov externalizovať na zvyšok spoločnosti. A tak napríklad v Španielsku začnú čoskoro vo vybraných firmách testovať deň voľna a štát posype tento experiment 50 miliónmi eur.

Predstava, že dokážeme takýto model aplikovať plošne na všetkých zamestnancov, je analogická predstave, že sa sami dokážeme vytiahnuť za vlasy z vody. Štát má len tie peniaze, ktoré mu my občania zo svojej práce zaplatíme. A keď budeme pracovať menej, tak bude mať štát menej zdrojov. A keď chceme, aby nám následne preplatil voľno, tak to zvýši verejné výdavky. Ako hovorí klasik „hmm to mi nevychádza...“. Štvordňový pracovný týždeň tak môže fungovať len vtedy, ak nám ho zaplatí nejaký Mikuláš alebo Santa Klaus.

Na Slovensku minulý rok vyskúšali demo-verziu štátom plateného voľna. Mohli ste o ňom počuť pod názvom kurzarbeit. Minulý rok v priemere poklesol počet odpracovaných hodín o približne 10 %. A štát značnú časť tohto výpadku zafinancoval. Stálo to skoro 2 mld. eur. Na štvordňový pracovný týždeň by sme potrebovali minimálne dvakrát toľko zdrojov. A to každý rok. To si štát na Slovensku (čítaj daňoví poplatníci) nemôže dovoliť. Nemôže si to dovoliť žiadny štát na svete. Štvordňový pracovný týždeň financovaný štátom je rozprávka pre tých, ktorí veria v Santa Klauza.

HN, 24.9. 2021

Katastrofa nízkeho rastu

Martin Vlachynský

Vo svojich komentároch väčšinou kritizujem a varujem. Zlá fiškálna situácia, hrozba inflácie, bubliny na trhoch, byrokracia, hrozby zelených cieľov – je toho dosť, prečo na ekonomický vývoj pozerám opatrne.

No kto sa pozrie okolo seba, môže prísť k záveru, že ekonomickí analytici to zase raz prehávajú. Ľudia chodia do práce, výplaty chodia, dovolenky zbehli, pivo tečie a pení tak ako včera. Nebyť nešťastného covidu, tak je to vcelku idylka. Dokonca aj také významné ekonomické udalosti ako pád Lehman Brothers sú už pamäťou národa dávno zabudnuté.

Plne sa prikláňam k postoju, že rast HDP neznamená automaticky dobrý život. No zároveň nemožno ignorovať fakt, že ekonomické bohatstvo (a ekonomická sloboda) koreluje s faktormi ako je pocit bezpečia, zdravie, voľný čas či vzdelanie, ktoré prispievajú k spokojnej prežitému životu. Preto je na ekonomické hrozby potrebné upozorňovať.

Chybou však je na ne pozeráť len optikou okamžitých katastrof. Rozpad finančného systému! Hyperinflácia! Masová nezamestnanosť! Hladomor! Nie – keď sa pozerám na ekonomické hrozby, pozerám sa na ne najmä ako na hrozby ohrozujúce dlhodobý ekonomický rast.

Ak tieto hrozby spôsobia, že dlhodobý ekonomický rast našej krajiny spomalí o 1-2 percentuálne body ročne, väčšina občanov krajiny si to nevšimne. Ľudia sú citliví na zhoršovanie aktuálnej životnej úrovne, ale budúce zvyšovanie, ktoré si dnes nevedia predstaviť, má pre nich nízku váhu.

Podme spolu rátať. 50 rokov je čas, za ktorý sa z mladých ľudí plných nádejí a snov stanú rekapitulujúci dôchodcovia. Ak ekonomika krajiny rastie celé toto obdobie tempom 1 % ročne, dôchodca bude žiť v krajine o 64 % bohatšej, ako vo svojej mladosti. Pri 1.5 % bude krajina o 111 % bohatšia. Efekt zloženého rastu je úžasný! Zvýšte rast na 2 % a máte +170 %. Zvýšte ho na 4 % a máte dôchodok v krajine, ktorá je viac ako 4-krát bohatšia, než v akej ste vyrastali.

Číslo, číslo – je to veľa, alebo málo? Predstavme si, že „bežný“ ekonomický rast je 2 % ročne. Ak sa ale na začiatku zavedú zlé politiky, ekonomika sa zaťaží reguláciami, plytvaním verejných zdrojov či zlými investíciami, rast klesne na 1 %. Rozdiel 1% vs 2% je po 50 rokoch väčší rozdiel, ako je dnes medzi Albánskom a Slovenskom. Alebo naopak – predstavme si reformy, ktoré na toto obdobie zvýšia ročný rast na 3 %. Zrazu na dôchodku nežijeme na Slovensku, ale v Taliansku, či v Južnej Kórei. Pridajte ďalšie 1% trvalého rastu a už sme v Rakúsku, či Švédsku.

Každé jedno záväzie na nohe ekonomiky mení blahobyt nášho budúceho ja, našich detí a vnukov zásadným spôsobom. Naučme sa ich preto rozoznávať.

HN, 27.9. 2021

Prehľad najdôležitejších tém pre vás tiež každý týždeň pripravujeme v newsletteri **Týždeň s INESS**

TÝŽDEŇ S INESS

Nadalej pokračujeme aj so zasielaním týždenného newslettera Týždeň s INESS. Ak chcete aj vy dostávať tento stručný týždenný prehľad našich reakcií na aktuálne témy, [kliknite sem](#). Následne si podľa jednoduchých inštrukcií aktualizujte svoje preferencie v odbere našich emailov. Alebo nám len napíšte na lydia.jakubjakova@iness.sk a my vás do zoznamu zaradíme sami. Samozrejmosťou je aj jednoduché odhlásenie v prípade, že vás náš newsletter nechytí za srdce.

Chcem podporiť INESS

Aj vy môžete prispieť k slobodnejšej a vzdelanejšej spoločnosti na Slovensku. Podporte naše aktivity, návod, ako to urobiť, [nájdete tu](#).

Ďakujeme, každú vašu podporu si veľmi vážime.

Nové publikácie

Ako kompenzovať priemysel za nepriame náklady uhlíka

Za posledný rok vzrástla cena povolenky radikálne - o takmer 100 %. To sa, pochopiteľne, dotýka všetkých producentov priamych emisií CO₂, ktorí povolenky musia nakupovať. Málo sa však hovorí o skutočnosti, že podobným tempom rastie aj cena elektriny - do ktorej sa premietajú náklady na povolenky. Vďaka prepojeným trhom s elektrinou sa to týka aj Slovenska, a to bez ohľadu na vysoký podiel produkcie bezemisnej elektriny v jadrových a vodných elektrárnach.

Výsledkom sú nepriame nezamýšľané dopady obchodovania s povolenkami. Rastúca cena elektrickej energie postihuje aj firmy, ktoré majú vysoko ekologickú výrobu, zvlášť ak je energeticky náročná. I napriek nízkym emisiám CO₂ tak aj tieto firmy musia platiť vysoké náklady za povolenky skryté v cene elektriny. To, pochopiteľne, motivuje k presunu takýchto výrobov do krajín, kde ešte nie je produkcia emisií CO₂ spoplatnená.

Európska komisia si je tejto skutočnosti - rizika vývozu emisií CO₂ do zahraničia - vedomá, a preto umožňuje členským štátom kompenzovať nepriame náklady. Kompenzácie ale nie sú jasne stanovené a štáty k nim pristupujú rozdielnym spôsobom.

Podmienky kompenzácií na Slovensku patria medzi menej štedré, štát nevyužíva možnosti vlastných zákonov. Ak nemá dôjsť k presunu týchto výrobov do zahraničia, budú potrebné zmeny v legislatíve. O to viac, že Európska komisia navrhuje zásadné urýchlenie znižovania emisií - čo sa prenesie do ďalšieho rastu ceny povoleniek.

Aj z týchto dôvodov sme organizovali konferenciu [Priemysel na odchode?](#) začiatkom septembra 2021 ([prednášky a prezentácie](#) [tu](#)). A aj na základe príspevkov, ktoré na konferencii odzneli a na základe medzinárodných porovnaní sme prišli so štúdiou, v ktorej popisujeme možnosti, ako nastaviť kompenzáciám rozumný rámec.

Štúdia s názvom **Ako kompenzovať priemysel za nepriame náklady uhlíka** je [dostupná na tomto linku](#).

Podľa nášho názoru by pravidlá kompenzácií mali byť nastavené tak, aby vláda nezasahovala z rôznych iných dôvodov do vyplatenej sumy, ale aby schéma bola nastavená transparentne a predvídateľne do budúcnosti. Zároveň navrhujeme, aby kompenzácie boli vyplácané vo výške, ktorú umožňuje európska legislatíva (max 25% z dražieb povoleniek, na 75% oprávnených nákladov). Takisto navrhujeme zrušenie minimálnej hranice 1 GWh a otvorenie schémy pre všetky priemyselné podniky.

K samotnej štúdii sme spracovali aj doplňujúce texty a podcasty:

Texty:

- 1) [Aký je rozdiel medzi kompenzáciami nepriamych nákladov a kúpou emisných povoleniek](#)
- 2) [Ako funguje obchod s emisnými povolenkami a prečo ich cena prudko rastie](#)
- 3) [Aké sú emisné ciele a štatistiky Slovenska](#)

Podcasty:

INESS na DNES #55: Prečo elektrina prudko rastie?

INESS na DNES #56: Emisné povolenky alebo Sme fit na Fit for 55?

Na Vršku #83: Emisné povolenky

Na Vršku #84: Decarbonisation, electricity and EU industry with Cillian O'Donoghue

Zisk, konkurencia a nárok pacienta: 12x o úlohe a fungovaní zdravotných poisťovní

V súťaži o najnesmrteľnejšiu ekonomickú tému slovenskej politiky by téma obmedzovania neštátnych zdravotných poisťovní obsadila popredné priečky. Nič na tom nemenia ani zmeny vlády, a tak v lete 2021 máme na stole opäť zásadný návrh na obmedzenie zisku zdravotných poisťovní.

Dlhodobým cieľom INESS je podporovať rozvoj trhovej ekonomiky, pretože sme presvedčení, že takéto spoločenské nastavenie prináša najväčší úžitok všetkým. Na jej úspešné fungovanie ale musia byť na mieste aj jej nástroje – konkurenčné prostredie, voľná cenotvorba, podnikateľské rozhodovanie, či ochrana vlastníckych práv. Čím viac sú tieto nástroje oklieštené, tým horšie výsledky sektor produkuje.

Publikácia **Zisk, konkurencia a nárok pacienta** - 12x o úlohe a fungovaní zdravotných poisťovní je zbierkou našich 12 starších komentárov. Vyberali sme pre vás také, ktoré komentujú ekonomické fungovanie slovenského zdravotníctva práve z pohľadu (ne)funkčnosti trhových nástrojov. Chceme tak prispieť k posunutiu debaty z 15-ročného prešľapovania na mieste k skutočným otázkam (ne)efektívnosti súčasného trhu zdravotného poistenia.

Publikáciu si môžete [stiahnuť ako PDF tu](#).

Podujatia

Byrokratický index 2021: Byrokratickú záťaž zvýšili pandemické opatrenia

Inštitút INESS už po šiestykrát zverejnil výsledky projektu Byrokratický index. Tlačová konferencia sa konala 29. septembra sa v priestoroch BC Zochova v Bratislave. Cieľom tohto projektu je vypočítať časovú byrokratickú záťaž mikropodnikateľa a upozorniť tak na prekážky, ktoré musí takýto podnikateľ prekonávať. Výsledky INESS zverejňuje práve **29. septembra**, ktorý už pred 6 rokmi vyhlásil za **Medzinárodný deň byrokracie**.

V roku 2021 dosiahla hodnota Byrokratického indexu 224 hodín. Znamená to, že modelová spoločnosť so štyrmi zamestnancami podnikajúca vo výrobnnej sfére by musela spotrebovať 224 hodín času na vyrovnanie sa so všetkými regulačnými náležitostami, ktoré jej ukladá zákon. Tie zahŕňajú administráciu daní a odvodov, evidenciu odpadu, certifikačné povinnosti, administratívu firemného

vozidla a mnohé iné. Do porovnania sa zapojili aj partneri z Českej republiky a Severného Macedónska, ktoré dosiahli hodnotu 273, respektíve 146 hodín. Tento náš projekt tento rok po prvýkrát paralelne beží aj v niektorých krajinách Južnej Ameriky, kde budú výsledky zverejnené neskôr na jeseň.

Podujatia sa zúčastnili aj dvaja hostia – predseda Združenia podnikateľov Slovenska Ján Solík a generálny riaditeľ sekcie konkurencieschopnosti na Ministerstve hospodárstva SR Tomáš Kakula.

Viac o výsledkoch Byrokratického indexu si môžete [prečítať v samostatnej tlačovej správe](#) a [zostrih z tlačovej konferencie](#) si môžete zas [pozrieť tu](#).

Slovenskí stredoškólační víťazia v medzinárodnej Ekonomickej olympiáde

16. - 18. septembra 2021 sa konalo **tretie medzinárodné finále** Ekonomickej olympiády. Podujatie sa kvôli medzinárodnej účasti a pretrvávajúcej nepriaznivej pandemickej situácii konalo online. Slovensko výborne reprezentovali piati študenti, z ktorých **dva obsadili prvé dve medailové priečky**.

V národných súťažiach sa na Slovensku, v Česku, Maďarsku, Poľsku, Grécku, Bosne a Číne zúčastnilo tento rok viac ako **30 000 stredoškolákov**, no len **35 finalistov** si zmeralo vedomosti v priamom porovnaní. Slovensko reprezentovali Daniel Baňár (Gymnázium Nové Zámky), Tibor Maťašovský (Obchodná akadémia Kukučínova v Trnave), Matej Sova (Škola pre mimoriadne nadané deti a Gymnázium v Bratislave), Júlia Tyukosová (Gymnázium Nové Zámky) a Alex Zamborský (Gymnázium sv. Moniky v Prešove).

Stredoškólační jednoznačne ukázali, že napriek správam o slabej finančnej gramotnosti Slovákov tu žijú výnimočne nadaní mladí ekonómovia, ktorí sa nestratia ani v medzinárodnom porovnaní.

Medzinárodné kolo Ekonomickej olympiády privítalo najbystrejšie hlavy v ekonómii spomedzi stredoškolákov. Podujatie bolo rozdelené do troch dní. Súťažiacich čakal v prvý deň písomný test, v ktorom museli ukázať schopnosť argumentovať, analyticky myslieť a zdôvodniť svoje závery. V druhý deň pokračoval online program diskusiou o dopadoch koronakrízy na medzinárodný obchod. Diskutovali Panagiotis Liargovas, profesor ekonómie na Peloponézskej univerzite a György Iván Neszmélyi, profesor Budapeštianskej ekonomickej školy, diskusiu moderovala Martina Bacíková, riaditeľka Ekonomickej olympiády v Česku.

Po vyhodnotení písomných testov a programe nasledovalo **ústne kolo súťaže pre desiatich finalistov**. Súťažiaci si vylosovali jednu z dvanástich otázok a svoje vedomosti obhajovali pred odbornou porotou.

Členmi poroty boli Panagiotis Liargovas (Peloponézska univerzita, Grécko), Monika Budzák (INESS), Gábor Tóth (Corvinus University, Maďarsko) a Admir Čavalić (Asociácia Multi, Bosna a Hercegovina).

Testovanie prebiehalo v anglickom jazyku, s ktorým však súťažiaci stredoškólační nemali žiadny problém. Po záverečnom vyhodnotení porota určila výsledné poradie.

Víťazom tretieho medzinárodného kola Ekonomickej olympiády sa stal Daniel Baňár z Gymnázia v Nových Zámkach, ktorý tento rok zvíťazil aj v celoslovenskom kole Ekonomickej olympiády. **Striebornú priečku obsadila Júlia Tyukosová** rovnako z Gymnázia v Nových Zámkach. Tretie miesto si vybojoval dvojnásobný český víťaz **Otakar Kořínek**, študent pražského gymnázia Nový PORG.

„Teším sa, že som dostala možnosť zúčastniť sa medzinárodného kola a reprezentovať Slovensko. Organizácia a prostredie bolo výborné aj napriek online forme. Nadobudnuté vedomosti mi určite v budúcnosti pomôžu, aj keď stres pri ústnych odpovediach ma asi neopustí“ – povedala po vyhodnotení súťaže Júlia Tyukosová, víťazka medzinárodného kola Ekonomickej olympiády 2020/2021.

Ekonická olympiáda je medzinárodná postupová súťaž z ekonómie a financií. Na Slovensku súťaž organizuje INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz.

Registrácia do 5. ročníka Ekonomickej olympiády na Slovensku je už **otvorená**, školy sa môžu **prihlásiť do 30.11. 2021** na webe ekonomickaolympiada.sk.

**Ekonická
olympiáda**

Prihlasovanie do 5. ročníka Ekonomickej olympiády je otvorené!

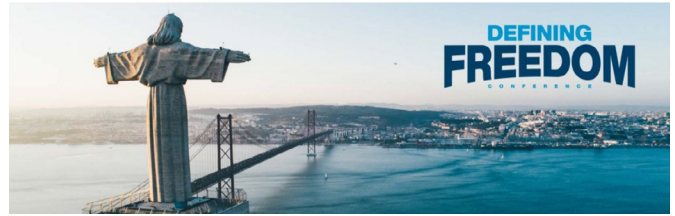
ekonomickaolympiada.sk

Defining Freedom Conference

22. - 25. septembra 2021 sa v portugalskom Lisabone uskutočnila konferencia Defining Freedom Conference, ktorú organizoval New Direction.

Róbert Chovanculiak vystúpil v rámci panelu s názvom: Freedom of Choice - Deregulating Europe. Cieľom panelu bolo prediskutovanie myšlienky, že ak bez možnosti voľby nemôže existovať sloboda, čo sa stane, keď vlády a nadnárodné inštitúcie začnú regulovať túto slobodu voľby. Panelisti sa pokúšali zodpovedať, do akej miery je potrebné viac deregulovať EÚ a umožniť fungovať novým inováciám vo všetkých oblastiach. V paneli, ktorý moderoval Christopher Butler, Executive Director, Americans for Tax Reform vystúpili:

- **Maria Cholewinska**, CEO, Institut Promyka
- **Otto Brøns-Petersen**, Director of Analysis at CEPOS
- **Róbert Chovanculiak**, Analyst at INESS
- **Victoria Hewson**, Head of Regulatory Affairs and Research Associate - Institute of Economic Affairs

Freedom Games v poľskom Łódź

10. - 12. septembra 2021 sa konal 7. ročník Freedom Games (v poľštine známy ako Igrzyska Wolności). Podujatie je organizované think tankom Liberté!, ktorý je spolu s INESS členom networku 4liberty.eu.

Freedom Games sa každý rok zúčastnia tisíce ľudí, aby diskutovali na témy, ktoré aktuálne hýbu spoločnosťou v Poľsku, ale aj vo zvyšku sveta. Ambíciou podujatia je byť hovorcom otvorenej spoločnosti, racionálnych ekonomických názorov a liberálnej kultúry v Poľsku.

Za INESS sa podujatia zúčastnila **Monika Budzák**, ktorá bola panelistkou v diskusii European Liberal Forum o osobných a ekonomických slobodách.

Záznam z diskusie si môžete [pozrieť tu](#) (cca od 01:05:00).

- **Monika Budzák** - programová manažérka a analytička INESS
- **Alexander Hammelburg** - holandský poslanec za sociálno-liberálnu stranu D66
- **Miłosz Hodun** - predseda projektu: Polska Foundation, druhý podpredseda Európskeho liberálneho fóra
- **Tanja Porčnik** - predsedníčka a spoluzakladateľka Visio Institute
- **Andrea Virág** - riaditeľka pre stratégiu inštitútu Republikon
- **Adrian Zwoliński** - analytik inštitútu Boym v oblasti makroekonomiky a hospodárstva rozvojových krajín

Moderátor: **Toni Skorić** - projektový manažér pre strednú Európu a pobaltské štáty v pražskej kancelárii Nadácie Friedricha Naumanna pre slobodu

Vlogy a podcasty

Na Vršku #85 - Inflácia je tu. Čo ďalej?

Čipy, drevené dosky a teraz elektrina a plyn. Zdá sa, že bláznivo dokážu rásť už nielen kryptomeny, ale hocičo. Postačia nám na vysvetlenie čiastkové príbehy o domácich kutiloch a odstavených fabrikách? A čo robiť, ak tá obávaná inflácia náhodou predsa dorazila?

Viac si môžete pozrieť aj v dvoch rozhovoroch s Jurajom Karpišom [tu](#) a [tiež tu](#).

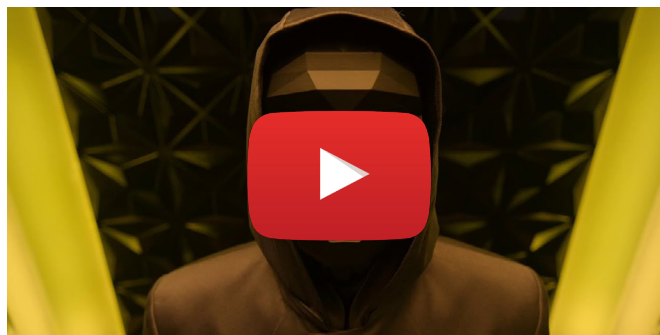
Na Vršku #86 - Rodičovský dôchodok deti nevyrobí

Rodičovský dôchodok je nový drahý vynález slovenskej sociálnej politiky. Zaplať odvody a my z nich trochu pošleme tvojim rodičom! #navrsku sme sa bavili o tom, čo vymysleli politici na Slovensku a čo v Čechách, či to prinesie viac detí a nakoľko je takáto politika vpletania štátu do rodiny vôbec konzervatívno-kresťanská.

Na Vršku #87 - Squid Game a kapitalizmus

Seriál roka Squid Game dobyl televízory aj na Slovensku. Videli sme ho aj #navrsku a tak sme sa pustili do debaty o tom, do akej miery znázorňuje kapitalizmus, čo je príčinou samovrážd, a o tom, kto prehráva kultúrnu vojnu. Pozor, tento diel obsahuje jemné spoilery!

INESS na DNES #55: Prečo elektrina prudko rastie?

Prečo cena elektriny tak prudko stúpa a čo to má spoločné s emisnými povolenkami? V aktuálnom #INESSnaDNES sa s Radovanom Ďuranom rozprávame aj o tom, v akej situácii sa takto ocitol slovenský priemysel, čo to znamená pre domácnosti a čo sa s tým dá robiť.

INESS na DNES #56: Emisné povolenky alebo Sme fit na Fit for 55?

Ako funguje systém emisných povoleniek - kto ich musí kupovať (a za koľko), kto ich vydáva, ako sa to prejavuje v cenách tovarov - napríklad elektrina - kde takto systém naráža na problém a čo s tým môžeme robiť. O tom všetkom v aktuálnom #INESSnaDNES s Radovanom Ďuranom.

INESS publikácie

Snaha o dekarbonizáciu EÚ so sebou nesie vysoké ceny energií. V analýze **Ako kompenzovať priemysel za nepriame náklady uhlíka** skúmame možnosti, ako môže vláda kompenzovať priemysel a zachovať tak ekologickú výrobu v Európe, aby nedošlo k jej nahradeniu menej ekologickými dovozmi zo zahraničia.

Publikáciou **Zisk, konkurencia a nárok pacienta** chceme prispieť k posunutiu debaty z 15-ročného prešľapovania k skutočným otázkam (ne)efektívnosti súčasného trhu zdravotného poistenia. Výber textov komentuje ekonomické fungovanie slovenského zdravotníctva z pohľadu (ne)funkčnosti trhových nástrojov.

Povinné zvyšovanie príjmov ľuďom s nízkymi mzdami nutne prináša so sebou nezamýšľané dôsledky. Tými najčastejšie býva zánik pracovných miest a brzdenie vzniku nových. Ministri práce preto kladieme 10 otázok a vyzývame ho, aby ich verejne zodpovedal, kým sa rozhodne opäť zvýšiť minimálnu mzdu.

Publikácia **Reformný reštart v zdravotníctve** je výzvou k zakotveniu systému do jasnej štruktúry síl a vzťahov tak, aby bol pripravený čeliť výzvam nielen dnešným, ale aj výzvam budúcnosti. Vyzývame k dotiahnutiu pôvodného zámeru reforiem 2004-2006: vytvorenie systému manažovanej konkurencie.

V publikácii s názvom **Ekonomická analýza zákona o digitálnych trhoch** poukazujeme na nedostatky DMA a upozorňujeme na možné nezamýšľané dôsledky tejto regulácie. Okrem toho navrhujeme aj spôsob, ako upraviť navrhovaný postup regulovania internetových spoločností

V roku 2021 sa opäť rozohorela debata na tému daňového zataženia živnostníkov. V publikácii upozorňujeme na to, že odmena živnostníka má dve ekonomické zložky – podnikateľskú odmenu (zisk) a odmenu za prácu. Preto nemá zmysel porovnávať zdanenie týchto dvoch činností. My nemáme problém nízko zdanených živnostníkov, ale vysoko zdanených zamestnancov.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnávať. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonomía** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOVANCULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvý kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrobbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.